

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2024

Bc. Jaroslav Suchánek

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE
FAKULTA BEZPEČNOSTNĚ PRÁVNÍ
Katedra veřejného práva

**Omezení osobní svobody v trestním řízení a
jeho ústavněprávní aspekty**

Diplomová práce

**Limitation of personal freedom in criminal proceedings
ant its constitutional aspects**
Diploma thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
Doc. JUDr. Jan KUDRNA Ph.D.

AUTOR PRÁCE
Bc. Jaroslav SUCHÁNEK

PRAHA
2024

Čestné prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Omezení osobní svobody v trestním řízení a jeho ústavněprávní aspekty“ vypracoval sám za použití uvedených zdrojů a pramenů, které jsem řádně odcitoval.

V Kolíně, dne 14. 3. 2024

.....

Bc. Jaroslav SUCHÁNEK

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl upřímně poděkovat panu doc. JUDr. Janu KUDRNOVI Ph.D. za vedení mé diplomové práce a především za mimořádnou ochotu a vstřícnost při poskytování cenných rad.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá omezením osobní svobody v trestním řízení a jeho ústavněprávními aspekty. Ochrana základních práv a svobod je základní hodnotou demokratického právního státu, do nichž lze zasahovat pouze v odůvodněných případech a v mezích zákona. Tato práce obsahuje zásahy do osobních svobod jednotlivců, jako je omezení osobní svobody, zadržení, zatčení a vazba. Cílem práce jsou jednotlivé zbavení osobní svobody jednotlivce a jejich právní úprava ústavních limitů zásahů do osobní svobody, jejichž součástí je i vybraná judikatura vztahující se k jednotlivým institutům, hlavně pak k rozhodnutím Ústavního soudu.

KLÍČOVÁ SLOVA

osobní svoboda * omezení osobní svobody * zajištění osoby * zadržení * zatčení * vazba * obviněný * ústava * trestní řízení * trestní řád * Ústavní soud *

ANNOTATION

The diploma thesis deals with the limitation of personal freedom in criminal proceedings and its constitutional aspects. The protection of fundamental rights and freedoms is a fundamental value of a democratic state governed by the rule of law, which may be interfered with only in justified cases and within the limits of the law. This work includes interference with the personal liberties of individuals, such as restriction of personal liberty, detention, arrest and detention. The aim of the work is individual deprivation of personal liberty of individuals and their legal regulation of constitutional limits of interference with personal liberty, which includes selected case law related to individual institutes, especially the decisions of the Constitutional Court.

KEY WORDS

personal liberty * limitation of personal freedom * securing a person * detention * arrests * custody * accused * Constitution * criminal proceedings * Criminal Code * Constitutional Court *

OBSAH

Úvod	7
1 ZÁKLADNÍ LIDSKÁ PRÁVA A SVOBODY	8
1.1. Osobní svoboda	9
1.2. Osobní svoboda a její historie	13
1.2.1. Pojetí osobní svoboda v rámci celé její historie	13
1.2.2. Historie vývoje osobní svobody na území nynější ČR	18
1.3. Ochrana základních lidských práv a svobod	22
1.3.1. Ochrana svobody v rámci Listina základních práv a svobod	22
1.3.2. Ochrana svobody v mezinárodních smlouvách	27
2 ZÁSAHY DO OSOBNÍ SVOBODY	34
2.1. Zbavení osobní svobody	34
2.2. Jednotlivá omezení osobní svobody	36
3 ZADRŽENÍ A ZATČENÍ	38
3.1. Zadržení	41
3.1.1. Zadržení obviněného policejním orgánem	46
3.1.2. Zadržení osoby podezřelé policejním orgánem	50
3.1.3. Zadržení osoby podezřelé jinou osobou	53
3.2. Zatčení	58
4. VAZBA	64
4.1. Důvody vzetí do vazby	65
4.1.1. Vazba útěková.....	66
4.1.2. Vazba koluzní	67
4.1.3. Vazba předstižná	68

4.2. Rozhodování o vazbě	69
4.3. Rozhodnutí o vzetí do vazby	70
Závěr	71
Seznam použitých pramenů	74
Seznam příloh a použitých grafů	I

Úvod

Tématem diplomové práce je omezení osobní svobody v trestním řízení a jeho ústavněprávní aspekty, přičemž osobní svoboda je nedílnou součástí základních lidských práv a svobod. Ochrana základních práv a svobod jednotlivce patří mezi základní rysy a hodnoty demokratického právního státu, přičemž v souladu s ústavněprávními limity je možno do těchto práv a svobod zasahovat pouze a jedině v odůvodněných případech a toliko v mezích právního řádu.

Osobní svobodu je možné brát jako právo, které v jakékoliv společnosti každému jednotlivci zajišťuje určitou nedotknutelnost, kdy je osobní svoboda každého jedince chráněna před zásahem státu. Osobní svoboda nepochybně představuje základní hodnotu v naší společnosti a z tohoto důvodu je potřebné, aby se jí dostávalo dostatečné ochrany především ze strany státu.

V rámci trestního práva, přesněji řečeno při prověřování samotného trestního řízení, lze třeba dle mého názoru dbát zvýšenou pozornost především ochraně svobody osobní, neboť jde v trestní praxi pravděpodobně o nejčastěji dotčenou svobodu člověka vůbec.

Předmětné téma se může zdát jako nepřilíš široké, avšak opak je pravdou, protože právní úprava vztahující se k této problematice je poměrně velice rozsáhlá, stejně tak také judikatura soudů, která se těmito otázkami zabývá. K tomuto tématu se vyskytuje nespočet možností z jakého přesně pohledu toto téma uchopit a na kterou problematiku se přesně zaměřit, proto budou v této diplomové práci představeny pouze některé možné zásahy do osobních svobod jednotlivců, jako je např. zadržení, zatčení, vazba a omezení osobní svobody.

Cílem této práce bude popis jednotlivých možných zbavení osobní svobody jednotlivce, u nichž bude brána v úvahu právní úprava ústavních limitů zásahů do osobní svobody, kdy také bude uvedena vybraná judikatura vztahující se k jednotlivým institutům, zejména budou využita rozhodnutí Ústavního soudu a např. také Evropského soudu pro lidská práva.

1 Základní lidská práva a svobody

V České republice je samotný ústavní pořádek především tvořen Ústavou, Listinou základních práv a svobod či ústavními zákony, avšak jeho součástí jsou samozřejmě také i ratifikované mezinárodní smlouvy na ochranu lidských práv a svobod.

Ústava v článku 1 odst. 1 vymezuje Českou republiku jako: „*svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana*“.¹

Samotný smysl Ústavy spočívá nejenom v úpravě a uspořádání základních práv a svobod, jakož i institucionálního mechanismu a procesu utváření legitimních rozhodnutí státu (resp. orgánů veřejné moci) a to nejen v přímé závaznosti Ústavy a v jejím postavení jako bezprostředního pramene práva, nýbrž i v nezbytnosti, aby státní orgány, resp. orgány veřejné moci interpretovaly a používaly právo pohledem ochrany základních práv a svobod.²

Mezi základní znaky samotného právního státu odborná veřejnost řadí suverenitu všeho lidu, legitimitu a legalitu státní moci, rovnost před zákonem, právní jistotu, dělbu moci pomocí systému brzd a protivah, a především pak uznání, záruku a ochranu základních práv a svobod jednotlivců ze strany státu.³

Pro samotnou oblast lidských práv hlavně platí, že **Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva (článek 1 odst. 2 Ústavy). Předmětné vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázaná, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva (článek 10 Ústavy).**

¹ Viz Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

² Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 9. 1998, sp. zn. III. ÚS 139/98, PV-I.

³ MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019. Teoretik, s. 31-32.

1.1. Osobní svoboda

Osobní svoboda je pojem, který je nezbytnou součástí jakékoliv lidské společnosti a patří mezi základní hodnoty spolu s podmínkami důstojného života.

Základní právo osobní svobody je možné porozumět tak, že jakýkoliv jedinec není nikterak omezen ve svém pohybu nebo není zavřen v určitém prostoru, ve kterém by měl určen závazný denní režim, v němž by mohl být zproštěn ze společenského života, kdy je však potřeba vidět i hranice mezi osobní svobodou na straně jedné a mezi svobodou pohybu na straně druhé, jelikož jde o odlišné svobody se samostatnou úpravou.

K samotnému omezení osobní svobody, při kterém dochází k uzavření a omezení osoby v určitém prostoru může docházet např. i při pobytu v internátu, v léčebně dlouhodobě nemocných, v psychiatrických léčebnách apod., avšak v těchto případech se nejedná o omezení osobní svobody v pravém slova smyslu. K omezení osobní svobody může dojít např. podle článku 8 odst. 6 Listiny, kdy je přípustné zákonné držení osob v případě, aby bylo zabráněno šíření nakažlivé nemoci. Podle zákona se jedná o případy, ve kterých může být osoba převzata nebo držena v rámci ústavní zdravotní péče bez jejího souhlasu.⁴ Toto předmětné opatření musí být následně oznámeno do 24 hodin soudu, jenž o takovémto umístění rozhodne do 7 dnů.

Následně je třeba také zmínit možné omezení osobní svobody podle zákona o Policii České republiky⁵, kde jsou uvedeny dva typy omezení osobní svobody. Jedná se o předvedení osoby (§ 61 odst. 5, § 63 odst. 2 a § 65 odst. 3) a dalším je zajištění osoby ve smyslu ustanovení § 26 a § 27 zákona o Policii ČR. Specifickým případem omezení osobní svobody je možnost připoutat agresivní osobu, která fyzicky napadá policistu, nebo jinou osobu a ohrožuje tak svůj život a zdraví, poškozujee majetek, nebo se pokusí o útěk.⁶

⁴ Viz § 23 odst. 4 zákona č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů.

⁵ Viz Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁶ Viz § 25 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Pro potřeby této práce jsou podstatné ty nejvýraznější zásahy do omezení osobní svobody podle trestního řádu, což je zdržení, zatčení a vazba, které budou dále v této práci podrobněji rozebrány.

Základní práva a svobody jsou práva, jež jsou přesně použitelná a ve svém jádru věci formují svoji nedotknutelnou zónu v přístupu k jednotlivci, do níž nelze bez odpovídajícího důvodu zasahovat, a současně působí jako jistá zábrana vůči vládě demokratické většiny, jež by jinak mohla být menšinou vnímána jako diktatura.⁷ Elementární rozdíl mezi právem a osobní svobodou spočívá v tom, že subjektivní právo představuje obvykle hmatatelný nárok vůči státu, osobní svoboda pak nezávislou oblast samotného jednotlivce, do níž však nelze, kromě některých možných výjimek, v rámci ústavních limitů zasahovat.⁸

Právo na osobní svobodu je v seznamu základních práv a svobod na předním místě a to hlavně proto, že pokud dojde k jeho porušení, může mít reparační a satisfakční funkce právní odpovědnosti vždy jenom omezený účinek. Vzhledem k tomu, tedy už na úrovni ústavního pořádku, je možné přesné omezení možnosti do předmětného práva zasáhnout a toto je následně rozvinuto díky samotným zásadám, jež zjistila jurisprudencí ve sloučení se samotnou teorií. Omezení osobní svobody či dokonce zbavení osobní svobody je možné jen z důvodů a způsobem, který je zákonem stanoven (článek 8 Listiny), přičemž aplikace příslušných zákonných ustanovení zejména musí být zdržlivá a nastupovat jen pokud jejich legitimního účelu nelze dosáhnout jinak.⁹

Význam osobní svobody je mimo jiné zahrnut také mezi relativní neboli práva omezitelná. Samotnou osobní svobodu je možno omezit pouze v případě dodržení přesně stanovených předpokladů a samozřejmostí je dodržování

⁷ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 148-149.

⁸ PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020. Student (Leges), s. 492.

⁹ Viz Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 63/06 ze dne 29. 1. 2008.

mezí, jež jsou stanoveny například Úmluvou.¹⁰

Přestože základní práva, která jsou současně také právy lidskými, jsou občas pojmenována za „tvrdé jádro“ základních práv, tak ale i přesto **taková práva nejsou absolutní a podléhají jistým existujícím omezením** za předpokladů uvedených Listinou nebo jiným ústavním zákonem anebo mezinárodními smlouvami. Toto platí i u takových přirozených práv, kterými je samotné právo na život, svobodu pohybu a pobytu nebo svoboda projevit své náboženství či jakoukoliv víru. Jasným argumentem pro předmětná omezení je ochrana jiných základních práv a svobod nebo ochrana dalších ústavně chráněných hodnot (např. bezpečnost státu, zdraví a ochrana veřejného pořádku atd.) Předmětná možná samotná povolená omezení lidských práv jsou však dovolená jedině a pouze při respektování všech základních a obecných podmínek, které stanoví meze základních práv a svobod, obsažených v **článku 4 odst. 2 až 4 Listiny**.¹¹

Článek 1 Listiny stanovuje, že: „*základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné*“.¹² Nezadatelnost základních práv a svobod znamená, že každý jediný člověk je nevlastní a nemůže je tedy postupovat jiné osobě a samozřejmě k takovému jednání nemůže být ani nijak nucen. Nezcizitelnost lze chápat jako nepřipustnost smluvního nebo jednostranného odnětí nebo omezení základního práva anebo svobody, např. uvedení v nevolnictví anebo v otroctví, zneužití prostitute druhých lidí apod.¹³ Nezadatelnost a nezcizitelnost je plně propojena s nemožností tyto jakkoliv propůjčit nebo převést na jinou osobu a přijít tím o základní práva a svobody nebo s nimi jakkoliv jinak zacházet a to ze značné části i proti vůli, jelikož do vymezených směrnic nespádají pouze faktické nároky předmětného jednotlivce. Z tohoto vyplývá, že například každý jedinec se může zúčastnit po předchozím výslovném souhlasu určitých zásahů do své tělesné integrity, ale

¹⁰ HUSSEINI, Faisal. Listina základních práv a svobod: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2021. Beckova edice komentované zákony, s. 249.

¹¹ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda. II. díl. Ústavní právo České republiky*. 3. vydání. Praha: Leges, 2020, s. 517.

¹² Viz **Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky**, ve znění pozdějších předpisů.

¹³ FLEGL, V.: Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR. C. H. Beck, Praha 1997, s. 4.

nejde to, aby se tentýž jednatel vzdal svého práva na nedotknutelnost své osoby jako celku.¹⁴

Určitá práva a osobní svobody lze rozdělit na taková základní práva, lidská práva a také občanská práva. Z pohledu právního jsou rozlišovací vlastnosti mezi právy občanskými a lidskými právy právě jejich subjekty, takže kterákoli a jakákoliv fyzická osoba u lidských práv a kterýkoli samostatný jedinec u občanských práv, pokud má státoobčanské spojení k určitému státu nebo jakémukoliv státnímu zřízení.

Samotné lidské právní normy s ohledem na svoji objektivně-právní funkci, tedy nezavazují, v čemž jsou odlišné od lidí práva veřejného, přímo jednotlivé osoby práva soukromého. Na rozdíl od tohoto soudy, jako orgány samotné veřejné moci, jsou při vykládání zákonů a dalších různých norem nižší právní síly povinny posoudit všechna základní práva a svobody a jejich prozařování právním řádem a to musí činit tak s ohledem, aby v žádném případě nemohlo dojít k jejich nedůvodnému porušování.¹⁵

Pokud se podíváme na pravomoc Ústavního soudu k principu zdrženlivosti a také samotnému omezení osobní svobody, tak v těchto případech předmětný soud svázán určitými hranicemi jeho pravomocí a to vzhledem k článku 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, přičemž zde již opakovaně Ústavní soud shledal, že není směrem k obecným soudům třetí ani však čtvrtou instancí. Z tohoto důvodu mu tedy ani nenáleží posuzovat celkovou zákonnost či správnost předmětných rozhodnutí ze strany soudů obecných. Samozřejmě uvedené nemá význam v případech, jestliže je potřeba zjistit, jestli těmito určitými napadenými rozhodnutími nedošlo do neoprávněných zásahů, kterými jsou zaručeny ústavně základní práva a svobody. Tato možná zmíněná pochybení obecných soudů, jejichž usnesení jsou objektem ústavní stížnosti, jež Ústavní soud zjistí, dosahují stále dle uvedeného Ústavního soudu do ústavní roviny, avšak jsou v rozporu s ústavním principem

¹⁴ HUSSEINI, Faisal. *Listina základních práv a svobod: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2021. Beckova edice komentované zákony, s. 115.

¹⁵ KRATOCHVÍL, Jan. *Lidská práva v praxi obecných soudů*. Praha: Leges, 2020. Teoretik, s. 58.

zdrženlivosti vzhledem k ustanovení článku 4 odst. 4 Listiny. Dle tohoto článku, pokud dochází k používání ustanovení v mezích základních práv a svobod, musí být vždy šetřeno jejich smyslu a podstaty. Proto tato omezení nemohou být v žádném případě jakkoliv zneužívána k nějakým jiným záměrům, než pro něž byla určena.¹⁶

1.2. Osobní svoboda a její historie

Historie lidských práv a osobních svobod sahá hodně do minulosti a to až do samotného starověku, avšak v moderním stylu se jejich koncept rozvinul v raném středověku a v poté v období renesance a osvícení. V současných ústavách a listinách, týkajících se lidských práv a svobod jsou shrnuté myšlenky, které jsou důsledkem letitého historického vývoje lidské společnosti.

1.2.1. Pojetí osobní svoboda v rámci celé její historie

Samotní antičtí filozofové se ve své době dlouhodobě zabývali myšlenkami svobody jednotlivce a mimo to také vnímali velký význam jedince a především jeho jedinečnosti a ctnosti.

Mezi prvními z antických filozofů byl samotný Platón, který prvotně v historii, definuje a přesně formuluje myšlenky dělby práce, jež se později staly základem idejí všech městských států, ale současně i základním atributem společenské smlouvy. Zde se také poprvé zabývá jednotlivcem a jeho přirozenými právy.

Dále, jak uvádí profesor Holländer,¹⁷ samotnou problematikou lidské svobody se již v minulosti zabývali antičtí filozofové. Platón věřil, že spravedlnost ve státě přichází z harmonie mezi jednotlivými třídami občanů a jejich správnou funkcí ve společnosti, kdy dochází ke střetu mezi státem a jednotlivcem, mezi svobodným bytím jednotlivce a mezi nutností podřizovat se celku. Platónův

¹⁶ Viz Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 257/2000 sv. č. 21 nález č. 18, s. 159.

¹⁷ HOLLÄNDER, Pavel. Základy všeobecné státovědy. 3.vyd., (Ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2. vyd.). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 156.

žák a pokračovatel Aristoteles ve svých dílech jako je Politika a Etika Nikomachova, stanovil formální teorii spravedlnosti, založenou na základním principu rovnosti a zdůrazňoval přirozenou hierarchii a nerovnosti mezi lidmi na základě jejich schopností a sociálního postavení. Alkidamas z Elaie byl sofista, který měl odlišný názor na otroctví a snad jako první v Řecku prohlásil otroctví za nespravedlivé, kdy prohlásil: „*Bůh stvořil lidi svobodné a nikoho otrokem*“.¹⁸

Následně se samotnou myšlenkou o rovnosti lidí zabývali už Stoici, kteří kladli důraz na to, že všichni lidé na světě jsou si přirozeně rovni ve své schopnosti rozvíjet ctnost a žít pro dobro celé tehdejší společnosti. Podle stoické filozofie je každý člověk schopen dosáhnout moudrosti a ctnosti bez ohledu na sociální postavení, původ nebo jeho bohatství. Toto učení vycházelo z přesvědčení, že každý jedinec má v sobě možnost dosáhnout štěstí a harmonii prostřednictvím správného životního postoje. Velmi významný reprezentant této školy stoické byl Polybios (200 př. n. l. - 120 př. n. l.), který byl během svého života více historik nežli filosof a pronesl bájnou větu: „Člověk se odlišuje od ostatních živých bytostí tím, že jenom on samotný disponuje rozumem“.

Dalším nositelem myšlenek Stoiků byl Seneca, římský filosof a státník žijící v prvním století n. l., který měl významný vliv na myšlení o rovnosti. Jeho pohled na rovnost byl založen na zásadě, že všechny bytosti ve společnosti mají stejnou hodnotu a zaslouží si stejnou důstojnost a úctu. Tato elementární míra rovnosti spočívala v tom, že každý člověk má právo na svobodu, spravedlnost a lidskou důstojnost bez ohledu na jeho sociální postavení, bohatství nebo moc, kdy pronesl: „Ačkoliv je vůči otrokům dovoleno vše, existuje něco, co obecné právo živým bytostem zakazuje, aby to bylo vůči lidem dovoleno“.

¹⁸ HOLLÄNDER, Pavel. *Základy všeobecné státovédy*. 3.vyd., (Ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2. vyd.). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 156.

V rámci Římské říše probíhal otrokářský společenský systém, kde byl otrok podle tehdejších přesvědčení vnímán jako druh majetku, anebo též jako komunikující pracovní nástroj bez jakýchkoliv osobních práv. V tehdejší společnosti se plnoprávným občanem stal jedině svobodný člověk, avšak je třeba dodat, že v raných fázích vývoje antické společnosti a městských států neměli ani svobodní občané plnoprávné postavení, které získali až v průběhu dalších staletí.

Následuje období zhruba od 5. do 10. století, které bylo silně ovlivněno křesťanskou vírou. Během této doby se křesťanství stalo dominantní náboženskou silou v Evropě a hrálo klíčovou roli ve formulování společnosti, kultury a politiky. Křesťanská církev se stala mocným institucionálním centrem, které ovlivňovalo životy lidí od politických rozhodnutí až po každodenní praktiky, kdy v tomto období se objevují první náznaky postulátu rovnosti všech lidí. Někteří křesťanští myslitelé a duchovní zdůrazňovali, že každý člověk má duši a hodnotu v očích Boha, což vedlo k argumentům pro lidskou důstojnost a osvobození otroků.

Ve středověké společnosti tedy existovaly různorodé úrovně rovnoprávnosti a osobní svobody, ale obecně lze říci, že tyto koncepty se lišily od současných představ. Středověká společnost byla hierarchicky uspořádaná, s feudálním systémem a dominantní rolí šlechty a církve. Lidé byly rozděleni do různých sociálních tříd a jejich práva a svobody byly často vázány na jejich sociální postavení, kdy rolníci a nevolníci měli omezené osobní svobody a byli závislí na svých feudálních pánech. Nicméně i v této době existovaly určité formy práv a svobod pro obyčejné lidi, jako například ve svobodných městech. V této době se také projevila značná úsilí se strany společnosti o jakémkoliv omezení moci panovníků, přičemž došlo k vydání významného anglického právního dokumentu, jímž byla Magna Charta Libertatum takzvaná Velká listina práv a svobod, vydaná roku 1215, která omezovala některé panovníkovi pravomoci, vyžadovala, aby respektoval, že jeho rozhodování bude omezeno zákonem. Také výslovně vyjmenovával některé práva jeho podaných, z nichž nejdůležitější bylo právo odvolání se proti nezákonnému

uvěznění, zajetí, či že nesmí dojít k vyvlastnění jeho majetku, avšak tento dokument platil pouze na lidi svobodné.

Ohledně dalších proudů z oblasti lidských práv a svobod je spojen s Anglickou revolucí, během které došlo v roce 1689 k vydání deklarace dokumentu nazvaného Bill of Rights (Listina práv), která stanovila jistá základní občanská práva a dodnes je stále klíčovým základním dokumentem britského ústavního práva. Listina práv obsahuje seznam přestupků krále Jakuba; 13 článků, které nastiňovaly specifické svobody a to včetně zákazu krutých a neobvyklých trestů, přičemž předmětná listina např. stanovuje právo svobodných voleb, právo petiční, právo na držení zbraně na svou ochranu či jisté záruky při vykonávání trestního soudnictví.

Po předmětném uvedeném období **liberalismu** následuje období racionalismu a osvícenství. Realismus ovlivnil myšlení a filozofii té doby, přičemž někteří významní myslitelé jako např. Benedikt Spinoza, Samuel Pufendorf a Jean Jacques Rousseau, kteří se zaměřovali na politickou filozofii a otázky osobní svobody. V jejich dílech se dále rozvíjí demokratické interpretace myšlenek teorie společenské smlouvy, zdůvodňující potřebu rovnosti a svobody ve společnosti. Ohledně dalšího vývoje v oblasti lidských práv byl podstatný německý filozof Immanuel Kant (1724-1804), který byl posledním z představitelů osvícenství. Podle Kanta je každý člověk jako subjekt původem svého jednání a rozhodování, a z tohoto důvodu je tato subjektivita zásadním argumentem proč se odlišuje člověk od zvířat. Každý člověk má vrozenou důstojnost a má právo na respekt a důstojné zacházení. Předmětná Kantova myšlenka vede k úsudku, podle kterého patří k samotné podstatě člověka příležitost si svobodně řídit svůj život, neboť bez svobody je potlačena samotná podstata lidské existence.

Následně v druhé polovině 18. století došlo ke vzniku mnoha deklarací lidských práv. Hlavní podstatou těchto seznamů práv je obecný závazek státu tato práva v nich zahrnutá dodržovat, chránit, a hlavně zajistit jedincům jejich vymahatelnost. V tomto případě je potřeba uvést především Deklaraci nezávislosti Spojených států amerických, která byla přijata 4. července 1776,

přičemž je považována za jedno z nejvýznamnějších prohlášení nezávislosti v historii lidstva a jsou v ní ustanoveny základní lidská práva a svobody, jako např.: *„Považujeme za samozřejmé pravdy, že všichni lidé jsou stvořeni navzájem si rovni a jsou nadáni určitými nezcizitelnými právy, mezi která patří právo na život, svobodu a budování osobního štěstí“*.

V Evropě byl velmi důležitý dokument z pohledu práva a to Deklarace práv člověka a občana, která byla přijata Francouzským národním shromážděním dne 26. srpna 1789 během Francouzské revoluce. Samotná Francie byla na konci 18. století na pokraji státního bankrotu, jenž byl způsoben vládou Ludvíka XVI., který podědil bankrotující stát a státní aparát. Toto přivedlo Francii k revoluci, během které došlo k popravě krále zhroucením feudálního systému. Předmětná revoluce ve Francii vnesla zásadní představy o vnímání uspořádání společenských poměrů a přetváří myšlenky velké většiny obyvatel v dalších evropských zemích. Deklarace práv člověka a občana formulovala základní principy lidských práv a politických svobod, jako je svoboda projevu, shromažďování a náboženské svobody. Také zdůrazňovala rovnost před zákonem a ochranu soukromého vlastnictví, přičemž byla inspirována hlavně myšlenkami osvícenství. Deklarace práv člověka a občana obsahuje celkem 17 článků, přičemž přímo v článku 7 je obsaženo: *„Nikdo nemůže být obžalován, zatčen ani vězněn, kromě případů stanovených zákonem a podle forem zákonem předepsaných. Ti, kdož vymáhají, prosazují, vykonávají či nechávají vykonávat svévolné příkazy, musí být potrestáni. Avšak každý občan pohnaný před soud postižený na základě zákona musí okamžitě poslechnout, jinak se proviní odporem vůči veřejné moci“*.¹⁹

Předmětná francouzská ústava byla přijata dne 3. září 1791, se následně stala jedním ze zásadních právních listin z pohledu základních zásahů do osobních svobod jednotlivce, jelikož má již ve svých základních stanovách přesně a podrobně uvedenu svobodu každého jednotlivého člověka

¹⁹ Deklarace práv lidských a občanských. [online ze dne 08.02.2024] Dostupné na: <https://www.vlada.cz/assets/udalosti/Deklarace-prav-lidskych-a-obcanskych.pdf>.

pohybovat se bez omezení, zatčení či uvěznění s výjimkou určitých situací, jež sama ústava stanovila.

1.2.2. Historie vývoje osobní svobody na území nynější České republiky

Na našem území, tedy na území současné České republiky v historii působily různé státní útvary, které se charakterizovaly rysy moderního *konstitucionalismu*²⁰.

V tomto smyslu je můžeme rozlišit na **dvě základní uzavřené etapy dosavadního ústavního vývoje**: od roku 1848 (vznik konstitucionalismu) do roku 1918 v rámci habsburské monarchie a v letech 1918-1992 v rámci československé státnosti.²¹

Revoluční události v roce 1848 v Rakousku (absolutní monarchie), jehož součástí byly i české země, směřovali u habsburské monarchie nejdříve k příslibu a potom i k přípravě první *moderní konstituce*²². Poté došlo k vydání Císařského patentu ze dne 15. března 1848, kterým bylo garantováno následné vydání ústavy a pak i uskutečnění voleb do říšského sněmu. Po tomto došlo ze strany císaře dne 25. dubna 1848 k samotnému vyhlášení první rakouské ústavy, ale ta nikdy nenabyla platnosti. Následně došlo v březnu 1849 k rozehnutí kroměřížského sněmu, kdy císař František Josef I. dne 4. března 1849 vyhlásil oktrojovanou ústavu, která vycházela z jednotného státního území s dědičnou monarchií v čele Rakouska s císařem. Tato vytyčila základní liberální práva a svobody a také zrušila jakékoliv podoby *poddanství*²³.

Následně dne 31. prosince 1851 došlo třemi tzv. silvestrovskými císařskými patenty (zákony č. 2 - č. 4/1852 Říšského zákoníku)

²⁰ Viz Za základní rysy moderního konstitucionalismu se považují suverenita lidu jako tvůrce ústavního režimu a rovnost v právech (rovnoprávnost). Historicky je spojen s odmítnutím absolutismu.

²¹ GERLOCH, A.; HŘEBEJK, J.; ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 11.

²² Viz Konstituce - jiný výraz pro ústavu, z latinského *constitutio* - postavení, uspořádání, zřízení a ustanovení.

²³ Viz Zákon o zrušení poddanství a feudálních povinností odhlasoval ústavodárný říšský sněm ve Vídni dne 7.9.1848 (podepsán císařem dne 9.9.1848).

k obnovení absolutistická formy vlády. První z patentů prohlásil předchozí březnovou ústavu za zrušenou, kdy byla jen přesně potvrzena rovnost občanů před zákonem a také došlo ke zrušení poddanství a roboty. Poté došlo k zrušení občanských práv a schválení pouze ochrany státem uznaných konfesí, což bylo uvedeno ve druhém patentu. V posledním třetím patentu byly oznámeny zásady organického zřízení, které ovšem neměly ústavní ani parlamentní charakter. Dále byla uchována říšská rada jako poradní orgán samotného císaře, avšak velmi zřetelně došlo k omezení nezávislosti soudní moci.

K následné obnově parlamentního režimu a ústavnosti došlo v březnu roku 1859, kdy byl vydán císařský patent, jímž došlo k doplnění dalšími členy říšské rady a následně dne 20. října 1860 k vydání říjnového diplomu, kterým došlo k navrácení k parlamentarismu, a byla pozvednuta funkce zemských sněmů. Poté došlo dne 26. února 1861 k vydání oktrojové ústavy tzv. únorové ústavy, která byla tvořena několika patenty. Tzv. únorovou ústavu tvořily: základní zákon o říšském zastupitelstvu, 15 zemských zřízení pro každou zemi, 15 volebních řádů do jednotlivých zemských sněmů a také 15 nařízení rozepisujících počet říšských poslanců. Touto předmětnou ústavou došlo také k vytvoření samotného parlamentu, který se nazýval říšské zastupitelstvo, jenž bylo tvořeno dvěma komorami sněmovny poslanecké a také panské sněmovny.

Velmi důležitá změna se následně odehrála v roce 1867, kdy došlo k dovršení ústavního zakotvení liberálních práv a svobod a parlamentního ustanovení omezujícího moc samotného císaře a také došlo k dovršení vývoje k dualismu monarchie. **Prosincová ústava**, která byla vydána dne 21. prosince 1867 tvořila celkovou **soustavu pěti základních zákonů** (č. 141 až č. 145/1867 Říšského zákoníku) platných pro tzv. Předlitavsko (Rakousko), oficiálně „Celek království a zemí v říšské radě zastoupených“. Touto předmětnou ústavou došlo k rozdělení státní moci mezi dva nové státní celky, jimiž byly **Rakousko a Uhersko**, přičemž oba státní celky měly společného panovníka (avšak jako císaře rakouského a krále uherského) se společnou zahraniční politikou, obranou a financováním těchto činností. V rámci výkonu

zákonodárné činnosti v oblasti těchto společných záležitostí došlo ke zřízení **delegací** po celkem 60 poslancích z Rakouska i Uher, přičemž samotné uspořádání všech společných záležitostí byla následně provedena v **zákoně č. 146/1867 Říšského zákoníku**, který je samozřejmě možno také započítat k prosincové ústavě.

Součástí výše zmíněné prosincové ústavy vydané roku 1867 se stal i seznam lidských práv občanů, kdy v předmětné ústavě byla uvedena i ochrana osobní svobody občanů a to pod článkem 8 v tomto znění: *„Svoboda osobní jest pojištěna. Zákon, daný dne 27. října 1862 (č. 87 zákoníku říšského) pro ochranu svobody osobní, prohlašuje se tímto za část tohoto základního zákona státního. Byl-li by kdo proti zákonu zatčen aneb zatčení jeho prodlouženo, vzejde z toho státu povinnost, nahraditi mu za takové ublížení škodu“.*²⁴

Následně po konci první světové války došlo k rozporům v rámci celé habsburské monarchii, což vedlo k změně a postavení českého státu uvnitř monarchie, kdy následně došlo k vytvoření samostatného Československého státu. Po vzniku Československého státu došlo k provolání, které začínalo těmito slovy: *„Lide československý! Tvůj sen stal se skutkem. Stát československý vstoupil dnešního dne v řadu samostatných, svobodných, kulturních států světa...“*²⁵

Vznikem samostatného Československého státu došlo i k vydání prozatímní ústavy přijaté dne 13. listopadu 1918 Národním výborem a vydané zákonem č. 37/1918 Sb. o prozatímní ústavě. Tato prozatímní ústava předpokládala působení tří nejvyšších orgánů: Národního shromáždění, prezidenta republiky a vlády.

Prozatímní ústavu zrušila až ústavní listina Československé republiky, která byla přijata Národním shromážděním československým ze dne 29. února 1920 a byla vyhlášena pod č. 121/1920 Sb. z. a n. (sbírky zákonů a nařízení)

²⁴ Viz Zákon č. 142/1867 ř.z., o obecných právech občanů státních v královstvích a zemích v radě říšské zastoupených. [online ze dne 09.02.2024] Dostupné na: www.aspi.cz.

²⁵ Viz Provolání národního výboru 28. října 1918 k vzniku Československa. [online ze dne 09.02.2024] Dostupné na: www.moderni-dejiny.cz.

dne 6. března 1920, která zůstala v platnosti až do 9. května 1948, kdy byla zrušena komunistickým režimem a nahrazena novou ústavou (Ústava Československé republiky ze dne 9. května 1948). Předmětná ústava obsahovala ústavní zákon č. 293/1920 Sb. z. a n. o ochraně svobody osobní, domovní a tajemství listovního. Pátá hlava předmětné ústavy obsahovala práva a svobody, jakož i povinnosti občanské. Také zde byla zajištěna rovnost, svoboda osobní a majetková, svoboda domovní, tisková, právo shromažďovací a spolkové, petiční, listovní tajemství, svoboda učení a svědomí, svoboda projevu mínění, svoboda náboženská a zvláštní ochrana manželství a rodiny. Všechny výše uvedené práva byla ze strany Československého státu respektována, pouze v roce 1923 došlo k přijetí zákona o ochraně republiky, kdy tento zákon taky mimo jiné obsahoval paragrafy o rozpouštění extrémistických a pro stát velmi nebezpečných politických stran. Svoboda majetková byla do jisté míry omezena pozemkovou reformou.

Samotná práva, svobody a povinnosti byly pak rozvedeny v prováděcím zákonodárství. Ústava zakotvovala široký katalog občanských práv a svobod, který byl, mimo jiné základem demokracie první republiky.²⁶

Mnichovská dohoda (nebo také mnichovský diktát), která byla dojednaná dne 29. září 1938 a následný den podepsána bez přítomnosti Československa porušila mezinárodní pakty i dohody a do té doby uznávané zásady mezinárodního práva. Tímto vynucením přijetím došlo k porušení československé ústavy, která byla následně úplně zlikvidována a to i formálně dne 15. prosince 1938, kdy došlo k schválení ústavního zákona č. 330/1938 Sb. z. a n., o zmocnění ke změnám ústavní listiny a ústavních zákonů republiky Československé. Předmětné jednání zlikvidovalo i poslední pozůstatky parlamentarismu a šlo o konečný zánik ústavního systému platného od počátku vzniku Československa.

²⁶ GERLOCH, A.; HŘEBEJK, J.; ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 25.

Po konci druhé světové války a nástupu komunismu byla dne 9. května 1948 přijata ústava Československé republiky (tzv. Ústava 9. května), která byla vyhlášena jako ústavní zákon č. 150/1948 Sb. Tato ústava obsahovala celkem 178 paragrafů, které byly rozděleny do deseti kapitol, avšak samotné ustanovení o základních lidských a také občanských právech bylo rozporem mezi ústavou a skutečností. Dne 11. července 1960 byla ústavním zákonem č. 100/1960 Sb., vydána Ústava ČSSR tzv. socialistická ústava, jež představovala ve srovnání s Ústavou 9. května formálně ještě nižší úroveň. Následně dne 27. října 1968 byl přijat ústavní zákon č. 143/1968 Sb. o československé federaci, který byl založen na principu rovnoprávnosti České i Slovenské socialistické republiky. Žádné vydané ústavy ani ústavní zákony však v době komunismu neřešily základní lidská práva a svobody, neboť v této době docházelo k násilnému prosazování moci, potlačování svobody, zastrahování, mučení a někdy i usmrcení odpůrců komunistického režimu, kolikrát i ve vykonstruovaných soudních procesech.

1.3. Ochrana základních lidských práv a svobod

Základní lidská práva a osobní svobody jsou samotnou Listinou základních práv a svobod chápány jako tělesné svobody a svobody volného pohybu, přičemž jde o svobody spočívající v právech, v nichž není jedinec nijak zkrácen v rámci svého jakéhokoliv rozhodnutí, tudíž zda, kam a kdy jeho kroky povedou.

1.3.1. Ochrana svobody v rámci Listina základních práv a svobod

Osobní svoboda je přesně zahrnuta v Listině v článku 8, kde jsou uvedeny charakteristické soubory právních norem k omezení osobní svobody z oblasti trestního práva jako je zadržení osoby podezřelé, příkaz k zatčení nebo zadržení, vazba, zákaz vycestovat do zahraničí, zadržení obviněného a omezení osobní svobody osoby, která byla přistižena při trestném činu anebo bezprostředně poté, kdy se jedná o ty vůbec nejintenzivnějšími zásahy do osobní svobody jednotlivce. Pokud se jedná o dlouhotrvající zbavení

osobní svobody, tak jde v první řadě o uvěznění, u něhož je především podstatné, že jde o zbavení osobní svobody na delší dobu, přičemž je tedy každý takový jedinec zbaven svého domova nebo prostředí, které považuje za svůj domov a je zcela odejmut od své rodiny a nejbližších přátel.

V rámci praxe dochází ze stran obecných soudů obou stupňů k tomu, že svá rozhodnutí zakládají pouze na tvrzeních z návrhů státních zastupitelství a následné rozhodnutí poté není v souladu se zákonem a tím není ústavně souladný, kdy předmětná pochybení obecních soudů je o to závažnější, jelikož je jim přikázána povinnost poskytovat ochranu právům dle článku 90 Ústavy, z kterého jim pod aspekty zaručeného práva na osobní svobodu plyne povinnost přezkumu tvrzení, závěrů a postupů orgánů činných v trestním řízení a k samotné obraně zjištěné při porušení zákonem, ústavně vymezených lhůt, popř. zamezit jejich jakémukoliv obcházení. S ohledem na ústavně zaručené právo na osobní svobodu a závažnost zásahů do těchto práv, je veden požadavek k způsobilému odůvodňování takových rozhodnutí, kterými k jeho omezení dochází, a proto je o to důrazněji důvodné, aby jakékoliv obecné odůvodněné rozhodnutí, kterým byla osobní svoboda jakkoliv omezena, nebylo v souladu s ústavním pořádkem.²⁷

Samotné ustanovení článku 8 nám v prvním odstavci ve stručnosti zaručuje osobní svobodu, čímž je znázorněna pozice státu, jež ze svého postavení zaručuje integritu člověka a tím tak skýtá ochranu osobní svobody každému jednotlivci, z čehož plyne, že v případě jejího porušení hrozí sankce. Další odstavce předmětného článku 8 nám určují určité ústavní limity zásahů do osobní svobody a také jsou v nich zahrnuty instituty trestního práva, jejichž hlavní jádro věci je zaměřeno především k samotnému institutu zbavení osobní svobody jedince.

Samotné omezení osobní svobody zákonnou vazbou je pokaždé znatelným zásahem do základních práv a svobod jednotlivce, které jsou ústavně zaručeny a zákonné důvody pro vazbu, ale i vlastní trvání vazby, pročež musí být pokaždé poctivě váženy, aby nedocházelo k určitým zbytečným průtahům

²⁷ Viz Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 103/1999 sv. č. 17 nález č. 17, s. 121.

v rámci rozhodování o ní a k rozhodnutí by mělo dojít až pouze v tom případě, pokud doba mezi uvalením vazby a pravomocným rozhodnutím o ní je ve významném rozporu nejen s účelem trestního řízení a samotnými zákonnými důvody vazby, ale také se samotnou povahou a významem ústavně zaručeného práva základního práva na osobní svobodu dle ustanovení článku 8 odst. 1 Listiny. V tomto případě snáze než o procesní aspekty ovšem půjde zpravidla již o etické zásady výkonu soudní moci, jež by přirozeně měly být procesní zárukou žádoucím, tedy je vlastně ústavně komfortním způsobem dotvářet.²⁸

Pokud dochází k posuzování samotných zásahů policejních orgánů do osobní svobody (článek 8 Listiny a článek 5 Úmluvy) ze strany Ústavního soudu a to z té podstaty, že samotná osobní svoboda znázorňuje jedno z těch úplně nejvýznamnějších základních lidských práv a svobod. O předmětném poté vypovídá i systematické zařazení uvedeného práva do druhé hlavy oddílu prvního Listiny, pojmenované „Základní lidská práva a svobody“. Z tohoto je tedy jasně evidentní, že ústavní výjimky z předmětného práva je možné interpretovat způsobem restriktivním a následné zákroky do něho samotného musí být provedeny přiměřeně citlivě.²⁹

V předmětném článku 8 Listiny je samotný požadavek na osobní svobodu spojen s vlastním právem na osobní bezpečnost a na osobní předvedení před soudce v případě zadržení osoby - tzv. „*habeas corpus ad subbiciendum*“.³⁰ Nárok na samotnou osobní svobodu je zabezpečen a to jak v trestním, občanském, tak také i správním právu.

Předmětné trestní stíhání je uvedeno v článku 8 odst. 2. Listiny, v níž je sděleno: „Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku“. Uvedení sdělení ve větě druhé je

²⁸ Viz Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 62/95 sv. č. 4 nález č. 78, s. 243.

²⁹ Viz Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 645/99 sv. č. 18 nález č. 94, s. 321.

³⁰ FLEGL, V.: Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR. C. H. Beck, Praha 1997, s. 28.

doslovně přebráno z článku 1 Protokolu č. 4 k Úmluvě o ochraně lidských práv a svobod.

Dále podle § 2 odst. 1 trestního řádu nikdo nemůže být stíhán jako obviněný jinak než pouze ze zákonných důvodů a také způsobem, než stanovuje předmětný zákon. Podle samotného ustanovení § 158 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku je trestný čin, pro nějž je stěžovatel stíhán a to dokonce úmyslným trestným činem. Z tohoto důvodu musí být v usnesení o sdělení obvinění také zmíněna též subjektivní stránka trestného činu, tudíž zavinění, eventuálně též pohnutka a následek. Jestliže v samotném usnesení o sdělení obviněného nějaká hlavní náležitost není, tak toto usnesení není možno za zákonné sdělení obviněného podle ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu. Pokud taková výše popsaná situace nastane, tak dle mínění Ústavního soudu, jestli dojde poté k vydání usnesení o vzetí do vazby, tak tomu tak je v rozporu se zákonem, který nám říká, že do vazby můžeme vzít pouze osobu, jenž je sděleno obvinění (§ 68 trestního řádu).³¹

Následně v článku 8 odstavci 3 Listiny je přesně ustanoveno: *„Obviněného nebo podezřelého z trestného činu je možno zadržet jen v případech stanovených v zákoně. Zadržaná osoba musí být ihned seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a nejpozději do 24 hodin propuštěna na svobodu nebo odevzdána soudu. Soudce musí zadržanou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě nebo jí propustit na svobodu“.*

Předmětnou osobní svobodu podezřelé osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté, smí omezit kdokoli, pokud je to nutné ke zjištění její totožnosti, k zamezení útěku nebo k zajištění důkazu. Je však vždy povinen tuto osobu předat ihned policejnímu orgánu; příslušníka ozbrojených sil může též předat nejbližšímu útvaru ozbrojených sil nebo správci posádky. Nelze-li takovou osobu ihned předat, je třeba některému z uvedených orgánů omezení osobní svobody bez odkladu oznámit (§ 76 odst. 2 trestního řádu).

³¹ Viz Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 46/1996 sv. č. 5 nález č. 43, s. 363.

V rámci českých právních předpisů máme různé druhy zadržení a to zadržení obviněného policejním orgánem a zadržení podezřelého policejním orgánem, jenž jsou vymezeny ustanoveními § 75 a § 76 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. Zákon č. 104/2013 Sb., zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních pojímá ustanovení § 93 zadržení, jenž platí u zadržené osoby, o jejíž vydání jde v rámci mezinárodní spolupráce. U stejného zákona je v ustanovení § 204 zadržení a předběžná vazba, týkající se osob na základě evropského zatýkacího rozkazu.

Ve čtvrtém odstavci článku 8 Listiny je uveden pojem zatčení, přičemž v případě zatčení obviněného, je zde pouze jedno řešení, kdy je vydán písemný příkaz soudce, který je samozřejmě řádně odůvodněný. V takové situaci musí být zatčená osoba odevzdána soudu nejpozději do 24 hodin. Předmětný soudce se zatčenou osobu do 24 hodin od převzetí provede její výslech a následně poté musí rozhodnout o vazbě nebo ji propustit na svobodu. Samotným zatčením se chápáno zjištění pobytu, zadržení a krátkodobé omezení osobní svobody obviněného, jehož hlavním smyslem je dodání orgánu, jenž konkrétní příkaz k zatčení vydal. Jedná se tedy o takový zajišťovací prostředek, který je obdobný institutu zadržení obviněného. Předmětná ustanovení jsou provedena v § 69 trestního soudního řádu č. 141/1961 Sb. Předmětné zatčení je pak i spojeno s článkem 7 odst. 1 Listiny, jenž zaručuje nedotknutelnost osoby, protože může dojít k případu, který bude vyžadovat takzvanou osobní prohlídku jednotlivce, kdy on má povinnost ji strpět.

V následném pátém odstavci článku 8 se dotýkáme institutu vazby, kdy dle Listiny nikdo nesmí být vzat do vazby, jen z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.

Předmětná vazba je pak další zajišťovací institut, který však nemá charakter sankční a nemá ani výchovné poslání. Samotná vazba pak nemůže být srozuměna jako prejudikování odsuzujícího rozsudku o vině obviněného, jelikož by zde byl poté nesouhlas se zásadou presumpce neviny. Podružným rysem je pak dočasné omezení osobní svobody a určitých občanských práv

a svobod, jež mohou být realizovány pouze v nezbytné míře. Při takovém to výkonu nemůže docházet k ponižování lidské důstojnosti obviněného a v žádném případě ani nemůže být podřizován fyzickému a psychologickému nátlaku.

V posledním, šestém odstavci článku 8 Listiny, zákon stanoví, ve kterých případech je možno využití ústavu zdravotnické péče, do nichž může být osoba převzata nebo držena bez svého souhlasu. Takové opatření musí následně oznámeno soudu do 24 hodin, který potom o tomto umístění rozhodne a to v maximální lhůtě sedmi dnů. Jak uvádí prof. Klíma³² samotné pojetí článku 8 Listiny, jež upravuje osobní svobodu a také dále rozpíná ústavní garance nedotknutelnosti osoby obzvláště jako fyzického subjektu (viz článek 7 Listiny). V předmětném konceptu článku 8 je možné osobní svobodu propojovat s výtahem a výkladem dalších ustanovení Listiny (např. článku 9 a 10) tedy lze konstatovat, že v širším přístupu svobodné existence, aktivity a prosperity jednotlivce.

1.3.2. Ochrana svobody v mezinárodních smlouvách

Na mezinárodní úrovni se projevil velký rozvoj ochrany samotných základních lidských práv a svobod až v období po konci druhé světové války, přičemž z důvodu nedostatečné úpravy na úrovni národních, která byla velmi často bohužel porušována od států samotných a tedy bez mezinárodního usměrňování by tedy bylo vynucení respektu k základním právům a svobodám velice obtížné. První taková to písemnost s úpravou předmětné problematiky byla Americká deklarace práv a povinností člověka ze dne 14. května 1948.

Ve stejném roce v prosinci došlo Valným shromážděním Organizace spojených národů k přijetí rezoluce, tedy právně nezávazné listiny, kdy se jednalo o dokument, Všeobecná deklarace lidských práv, jež je však přes svoji úřední fakultativnost do notné míry autoritativní, neboť je základem stěžejních

³² KLÍMA, Karel. Ústavní právo. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 297.

mezinárodních smluv o základních lidských právech a svobodách. V předmětném dokumentu je obsažen seznam různých lidských práv, jež jsou dále přesněji vyčleněny v dalších mezinárodních smlouvách, deklaracích, eventuálně i v ústavách určitých států.³³ Uvedená Všeobecná deklarace lidských práv, patří z novodobých dějin k vůbec nejstarším pramenům týkajících se základních lidských práv a svobod. Samotná svoboda je v pojetí Všeobecné deklarace právem fundamentálním, protože se nachází v článku 3 spolu s právem na život a na osobní bezpečnost a v článku 29, kterým povoluje zásah do svobody, ale vždy pouze v souladu se zákonem. Obdobně jako v Úmluvě se ve Všeobecné deklaraci vyskytuje obecnější pojem svoboda.

V rámci této diplomové práce a také s ohledem na lidská práva a svobody na mezinárodní úrovni, je stěžejní především Úmluva o ochraně lidských práv a svobod³⁴, která byla přijata v rámci Rady Evropy a podepsána 4. listopadu 1950 a vstoupila v platnost 3. září 1953, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech³⁵ a také Listina základních práv Evropské unie³⁶. Následně podle ustálené judikatury Ústavního soudu jsou pak Úmluva a oba Mezinárodní pakty navíc, nejen ve smyslu článku 10 Ústavy, přímo součástí ústavního pořádku České republiky, a tedy i hlavním hodnotícím měřítkem ústavnosti norem nižší právní síly.

V případě, že zákon upřednostňuje prospěch jedné skupiny a současně stanovuje neúměrné povinnosti jiné, tak to může být jedině s odvoláním na veřejné hodnoty. Ústavní soud takto neuznal absolutní chápání principu rovnosti, kdy uvedl: „Rovnost občanů nelze chápat jako kategorii abstraktní,

³³ KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 9-10.

³⁴ Viz. Sdělení č. 209/1992 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a protokolů na tuto Úmluvu navazujících, ve znění pozdějších předpisů.

³⁵ Viz Vyhláška č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, ve znění pozdějších předpisů.

³⁶ Viz Listina základních práv Evropské unie, Úřední věstník Evropské unie, C 326, 26. říjen 2012, ve znění pozdějších předpisů.

nýbrž jako rovnost relativní, jak ji mají na mysli všechny moderní ústavy".³⁷ Tímto vyjádřením se princip rovnosti posunul do oblasti ústavněprávní akceptovatelnosti hledisek odlišování subjektů a práv, kdy první hledisko tedy zaznamenává vyloučení libovůle. Druhé hledisko ukazuje nerovnost v sociálních vztazích, a pokud má zasáhnout do základních lidských práv, tak musí dosáhnout intenzity, zpochybňující, alespoň v určitém směru, již samu podstatu rovnosti. Takže tímto druhým hlediskem, pokud budeme posuzovat protiústavnost právních předpisů zakládajících nerovností, je pak tímto založené dotčení se základních práv a svobod. Ústavní soud ve svých judikaturách vykládá ústavní princip rovnosti ve smyslu akcesorické i neakcesorické rovnosti. Ústavní výklad všeobecné inkorporační normy, a tím překonání dualistické koncepce vztahu práva mezinárodního a práva vnitrostátního, nelze interpretovat ve smyslu odstranění referenčního hlediska ratifikovaných a vyhlášených mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách pro posuzování vnitrostátního práva Ústavním soudem, a to s derogačními důsledky.³⁸

Úmluva je s ohledem k samotné osobní svobodě uchopena o mnoho více obecněji, než je tomu u české Listiny, jelikož předmětný pojem „**osobní svoboda**“ nezná a podřizuje jej pod obecný pojem „**svoboda**“. Právo na svobodu a osobní bezpečnost je upraveno v článku 5 Úmluvy. V Úmluvě je zmíněno právo na svobodu a také osobní bezpečnost obdobně jako v Listině, akorát, že samotné právo není Úmluvou explicitně garantováno. Dále můžeme sledovat obdobnost ve druhé větě odstavce, jenž zakazuje zbavení svobody s výjimkou vytyčených důvodů. Listina přenechává samotné stanovení těchto argumentů zákonodárci, který ovšem vychází z Úmluvy, jež uvedené důvody přesně upravuje, přičemž předmětná úprava je striktně obsažena v písmenech a) až f) úmluvy.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech byl Československem podepsán v roce 1968 a následně v roce 1975 ratifikován, přičemž

³⁷ Viz Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 36/1993 ze dne 17.5.1994.

³⁸ Viz Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 36/2001 ze dne 25.6.2002.

nástupnický stát, tedy Česká republika, vstoupila dnem vyhlášení samostatnosti do všech mezinárodních závazků předchozího ČSSR, a z tohoto důvodu je nyní také smluvní stranou tohoto paktu. Samotný Mezinárodní pakt o občanských a politických právech pojednává o svobodě obecně (nikoliv o svobodě osobní), která se nalézá v článku 9, přičemž sdělení v předmětném článku je velmi obdobné jako v Listině, protože v prvním odstavci je obsaženo: *„Nikdo nesmí být svévolně zatčen nebo zadržen. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě případů, kdy se tak stane na základě zákona a ve shodě s řízením, jež je stanoveno zákonem.“*

Listina základních práv Evropské unie používá pojem osobní bezpečnosti, jenž je veden v jejím článku 6, kde je uvedeno: *„Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost“*.³⁹ Samotná myšlenka předmětného výše uvedeného stanovení je ochrana osobní svobody před tělesnou újmou a svévolnými nástroji donucovacího charakteru.

Základní práva a svobody náleží samozřejmě mezi ústavně zaručená nejdůležitější subjektivní práva, jejichž rozsah není dán ani Listinou na národní úrovni ani výše uvedenými mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána. Samotnou odchylkou je pouze jejich v nevyhnutelné míře se záměrem ochrany jiných práv či oprávněných zájmů, hlavně pak zájmu veřejného.

Z přirozených práv se vyvíjejí veřejná subjektivní práva, pakliže je stát přijímá a následně zavádí ve svém právním řádu. V takovéto situaci jde tedy o bezprostřední právní vztah na vertikální hladině mezi veřejnou mocí na první straně a jednotlivcem na straně druhé, jehož základem je ochrana jedince před neoprávněným zakročením státu či jiných možných osob, anebo právo jednotlivce se chovat určitým způsobem.

Samotné právo na osobní svobodu je viděno jako ústavněprávní zaručení nikoliv absolutní povahy, přičemž však teorie i praxe připouští určité výjimky, které jsou tolerovány i na mezinárodněprávní a ústavněprávní úrovni.

³⁹ Viz Listina základních práv Evropské unie, uveřejněná v Úředním věstníku Evropské unie 2012/C 326/02 ze dne 26. října 2012.

Zákonodárci k tomuto plnění plně využívají zajišťovacích prostředků, které jim umožňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. V rámci samotného trestního řízení však přicházíme k možnému střetu dvou asi nejvýznamnějších společenských hodnot, které vyplývají z principu demokratického právního státu, a to především účastí státu na ochraně a řádném fungování společnosti, vůči ochraně základních práv a svobod jednotlivců. Pachatelé trestné činnosti jsou státem stíháni, čímž stát zavádí určitý společenský řád, jímž zvyšuje bezpečnost, veřejný pořádek a samotný stát takto vystupuje na podporu práv jak celé společnosti, tak i jejích jednotlivých členů. Tímto svým sděleným aktem stát také velmi výrazným způsobem postihuje práva a svobody a to nejen pachatelů, ale mnohdy i dalších zúčastněných osob.

Pokud chceme spravedlivé vyvažování zájmu státu, respektive společnosti na straně jedné a ochraně práv a svobod jedinců na straně druhé, přetrvávají jisté možné elementární principy, jejichž povinností je uchovat rovnováhy napsaných hodnot.

V tomto případě jde o tzv. základní zásady trestního řízení a trestního práva procesního, ze kterých jsou určité uvedeny napřímo na mezinárodní úrovni a to jak v samotné Úmluvě, tak i v Paktu popřípadě na vnitrostátní ústavní úrovni, zbývající jsou potom formulovány na úrovni zákonné, přičemž jsou poté jistou podmínkou pro produkci, interpretaci a následné použití těchto právních norem trestního práva procesního, v harmonii s pochopením a záměrem trestního řízení, a dále též jádrem pro jednotlivá stádia a také soubory trestního řízení. Veškeré uvedené základní zásady se na sebe napojují, jelikož jsou navzájem spojené a společně tvoří ucelenou soustavu, jež je vnitřně jednotná.

V rámci § 2 trestního řádu jsou formulovány základní zásady trestního řízení, které zde nejsou nijak utříbené. Jinak samozřejmě můžeme základní zásady třídit podle jejich obsahu na zásady obecné, zásady zahájení řízení, zásady dokazování, a poté také na zásadu veřejnosti, která je použitelná hlavně

v soudních řízeních a následně zásadu materiální pravdy, jakožto klíčového cíle trestního řízení.

Pokud si rozebereme obecné zásady, jde především o zásady: stíhání pouze jen ze zákonných důvodů, přiměřenosti a zdrženlivosti, rychlého procesu, obhajoby, spolupráce se zájmovými sdruženími občanů a zajištění práv poškozeného. Další zásady k samotnému zahájení řízení jsou zásady: legality, oficiality a obžalovací. Dále pak máme zásady dokazování, mezi které patří zásada bezprostřednosti a ústnosti, vyhledávací, presumpce nevinny a také zásada volného hodnocení důkazů.

Samotné trestní stíhání je obrovským zásahem do osobní svobody, které je vždy spojeno s jistým omezením práv i svobod, ale ve svém důsledku se tak pokaždé musí dít pouze z příčiny a postupů, jež nám určuje zákon. Z tohoto důvodu mezi základní zásady trestního řízení patří presumpce nevinny, jež vynahrazuje toto omezení i v rámci přípravného řízení. Samotné prokázání viny obviněnému je vždy možné jedině na základě nepochybně zjištěných skutečností a za využití procesních prostředků, které mohou být využity proti obviněnému v rámci trestního řádu. Podobně i obviněný může ve prospěch své obrany uplatnit veškerá práva, jež mu umožňuje trestní řád, hlavně pak ustanovení § 33 trestního řádu. Jestliže se obviněný dovolává svých zaručených práv a svobod v průběhu samotného vyšetřování, má samozřejmě podle § 167 trestního řádu právo kdykoliv požádat státního zástupce, aby byly odstraněny případné závady a nedostatky v postupu vyšetřovatele.⁴⁰

Nakonec je třeba ještě také zmínit, že ne úplně veškeré možné zajišťovací prostředky směřující k samotnému omezení ústavně zaručeného práva ke svobodě, můžeme hodnotit především jako trestně procesní nástroje. Z tohoto důvodu tedy můžeme konstatovat, že soubor určitých právních norem týkajících se zajištění osoby se považuje spíše za součást samotného policejního práva neprocesní povahy podle *zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky*⁴¹.

⁴⁰ Viz Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 12/1995 sv. č. 3 usnesení č. 14, s. 73.

⁴¹ Viz § 26 zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Samotného základného práva na osobní svobodu dle článku 8 odst. 3 Listiny je možno se dovolávat přímo na základě předmětného ustanovení. Další eventuální související zákony, jestliže se předmětného práva týkají, nemohou překročit hranice, jež ve shora uvedeném článku stanoví Listina. Pokud má být uznán časový limit zadržení, který je doslovně uvedený v článku 8 odst. 3 Listiny, musí jej přesně určit pouze trestně-procesní právní předpis, kterým je trestní řád. Avšak ustanovení § 26 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky vytvořilo další možný prostor pro omezení osobní svobody osoby podezřelé, tedy osoby podezřelé při spáchání trestného činu, kdy tímto došlo k vybočení z ústavněprávního rámce, který by měl jakožto pokračující zákonná úprava brát ohled na přesné ustanovení článku 8 odst. 3 Listiny. Podle tohoto ustanovení listiny se předpokládá takový postup, že pokud neodpadnou důvody zadržení, tak bude osoba zadržená předána soudu. Naopak však z ustanovení § 26 zákona o Policii České republiky (vyloženého *per argumentum a contrario*⁴²⁾ takovéto spojení směrem k soudní pravomoci neplyne a to i přes to, že zajištění podle napadeného ustanovení je svou podstatou zadržením ve smyslu samotného článku 8 odst. 3 Listiny.⁴³

⁴² Viz Důkaz opakem.

⁴³ Viz Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 2/1997 sv. č. 8 nález č. 91, s. 325.

2 Zásahy do osobní svobody

Samotná jednotlivá práva na osobní svobodu patří mezi taková práva, jež mohou být za určitých okolností, které stanoví přesně zákon a také ústavněprávní rámec nějak a za určitých okolností omezena. K těmto omezením Listina ve svém článku 8 uvádí termíny jako vazba, zatčená osoba, zadržaná osoba, stíhání a zbavení svobody a Úmluva ve svém článku 5 obsahuje výrazy, jakými jsou zatčení, zadržení, zbavení svobody a uvěznění. K předmětnému tedy můžeme konstatovat, že společným ukazatelem těchto výše zmiňovaných pojmů je pro naše účely adekvátní termín tzv. zbavení svobody.

2.1. Zbavení osobní svobody

Ohledně poměru k určitému vymezení zásahu je velmi rozhodující rozeznávání určitého zásahu do samotné osobní svobody a následně poté její posouzení z pojetí ústavněprávních principů. Jedná se vlastně o určitý stav, při kterém je jednotlivec nuceně odtrhnut od svých obvyklých vazeb na svou rodinu, své přátele, pracovní či společenské prostředí a následně je vložen a umístěn do určitého uzavřeného prostoru, aniž by jakkoliv mohl a byl způsobilý rozhodovat o svobodě a o dalších významných okolnostech své existence. V případě, že je předmětný zásah do fyzické svobody jedince až natolik intenzivní, ve smyslu článku 8 Listiny, článku 5 Úmluvy a také článku 9 Paktu, potom to znamená, že každé takové zakročení má velký dopad na totožnou oblast ústavněprávního usměrnění a to bez jakéhokoliv ohledu na určité označení takového zákroku, jelikož se hlavně jedná o samotné omezení fyzické svobody předmětné osoby, které zasahují také samotnou osobní svobodu.

V rámci samotné praxe můžeme nalézt takové případy, kdy jsou dva odborné výrazy, kterými jsou omezení osobní svobody a také zbavení svobody, pokládají za synonyma a nerozlišují mezi nimi, avšak také máme situace, kde je odlišnost mezi předmětnými pojmy v určité míře vnímána,

avšak pouze jako: „rozdíl ve stupni nebo intenzitě a nikoliv jako rozdíl ve své podstatě“.⁴⁴

Evropského soud pro lidská práva se již v minulosti mnohokrát zaobíral myšlenkou odlišností mezi samotným zásahem do obou svobod ve svých rozhodnutích a to např. u přístupu k trestu domácího vězení podle § 60 trestního zákoníku, kdy hlavní měřítkem k rozlišení zbavení svobody a omezení svobody pohybu je určitá doba, po níž je samotný každý jednotlivec povinen se zdržovat pouze a jedině v jeho obydlí. Všeobecně je trest domácího vězení považován za takové omezení svobody pohybu, jelikož jeho vykonání bývá obvykle po jistou část dne a předmětný jedinec tedy není úplně oddělen ze svých vazeb na rodinu, přátele a další jednotlivé sociální skupiny.

K předmětnému zbavení osobní svobody dochází až tehdy, jestliže je trest domácího vězení vykonáván 24 hodin denně a samotný jedinec tedy není nijak oprávněn se bez povolení orgánu veřejné moci ze svého obydlí jakkoli vzdálit.⁴⁵

K samotnému zbavení osobní svobody tedy může dojít i v případě, kdy některý z dílčích elementů zcela chybí, jelikož pokaždé závisí na určitých faktorech předmětného případu. K tomu může uvést situaci, a to celodenní pobyt osamělého sedmiletého dítěte na policejní služebně. V tomto případě by šlo o zbavení svobody z toho důvodu, jelikož ohledně jeho věku nebylo možno se domnívat, že by dítě ze služebny odešlo samotné a to i vzhledem k tomu, že by předmětné dítě nesetřvávalo v zavřených anebo střežených prostorech. Uvedený střežený prostor s ohledem a přihlédnutím k zbavení svobody nepředstavuje roli ani v přístupu k umístění duševně nemocných osob do příslušného zdravotnického zařízení, podobně tak trvání doby jejich eventuální detence.

⁴⁴ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 8. 1998, sp. zn. IV. ÚS 305/97, odůvodnění nálezu.

⁴⁵ MOLEK, Pavel. *Základní práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Lidská práva, s. 66.

Rozhodující v této věci není ani skutečnost, jestli byly dotčené osoby spoutány, uzavřeny do cely anebo jiným způsobem tělesně omezeny, případně donuceny.⁴⁶

Z toho je tedy zřejmé, že v rámci ustálené praxe dochází velmi často k odlišování termínu zásahy do svobody pohybu a zásahy do osobní svobody a to s ohledem na užití příslušných ustanovení lidskoprávních norem, jež předmětné pojmy přesně definují a také na tyto svobody poté dopadají. Dále je také jasné, že v případě zbavení osobní svobody vždy také musí dojít k samotnému omezení svobody pohybu.

Horší je to s posouzením a přesným vymezením odborného výrazu označující omezení osobní svobody, jelikož předmětný termín není v lidskoprávním normách výslovně zdomácněn. Takže obrat omezení osobní svobody je občas užíván i v souvislosti s určitou úrovní nebo intenzitou zbavení svobody, tak si myslím, že tento zmiňovaný termín je takovým pojmem pouze čistě teoretickým a to s hlediskem na to, že práva jsou obecně veřejnou mocí omezována, je tedy vlastně synonymem výrazu zbavení svobody a sděluje nám jakýkoliv zásah do osobní svobody.

Nejhorší problém však vidím v samotných záměnách v těchto termínech omezení osobní svobody a omezování osobní svobody, kdy tento výraz je veden v § 171 trestního zákoníku, a to proto, že předmětný pojem vymezuje jeden z trestných činů proti svobodě, jenž je také uveden ve zvláštní části trestního zákoníku a to v druhé hlavě.

2.2. Jednotlivá omezení osobní svobody

Samotné zbavení osobní svobody má však určité své limity, jež jsou stanoveny ústavním právem, přičemž v některých případech lze dospět až k zásahu do osobní svobody každého jedince, avšak mohou samozřejmě vyplynout i jisté požadavky, jež musí být uskutečněny, aby vůbec mohla předmětná situace vzniknout.

⁴⁶ HUSSEINI, Faisal. *Listina základních práv a svobod: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2021. Beckova edice komentované zákony, s. 253.

V případě abychom mohli aplikovat v určité situaci pojem zbavení osobní svobody, je velmi důležité pamatovat na samotnou existenci dvou elementů, které byly vymezeny judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Jedná se tedy o elementy objektivní a subjektivní. Pokud jde o objektivní element, tak jde o určité usazení jedince v odpovídajícím omezeném prostoru po neopomenutelnou dobu. Naproti tomu zde máme element subjektivní, jenž prezentuje určité doplňující měřítko, kdy jedinec značně nesouhlasí s odnětím zbavení jeho osobní svobody. V takovém to případě však vždy dochází k absenci souhlasu osoby s jejím uzavřením, avšak je podstatné mít na zřeteli, že takový jednatel musí být schopný samotný souhlas svobodně poskytnout.

Ohledně již zmíněného zbavení osobní svobody jsou následně ukládány dva jisté předpoklady a těmito jsou legitimita a zákaz svévole. Samotný nárok zákonnosti je opřen o to, aby k samotnému zbavení osobní svobody přicházelo výhradně na základě právních předpisů, jež jsou v harmonii s vnitrostátním právem a mají tak veškerý zákonný charakter.

Naproti tomuto samotný předmětný zákaz svévole požaduje o mnohem více než pouze samotnou harmonii s vnitrostátním právem, a to proto, jelikož v případě, že by zvládnul doputovat bez jakékoliv příčiny k zbavení osobní svobody ze strany, kterého by se poté však mohl dopustit například i státní orgán.

Mezi předmětné instituty, jež se nevztahují k omezení osobní svobody, přísluší předvolání nebo uložení pořádkové pokuty, jestliže pak použití těchto jednotlivých souborů není účinné, může dojít k užití samotného institutu předvedení. Uvedené předvedení náleží do omezení osobní svobody, avšak jedná se o omezení, jež zastupuje nejmírnější podobu oproti jiným institutům. Tvrdší podobou jsou pak tedy zadržení, zatčení a v neposlední řadě také vazba.⁴⁷

⁴⁷ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 992-993.

3 Zadržení a zatčení

V této kapitole se budu věnovat zadržení a zatčení, proto si nejprve stručně představíme zajišťovací prostředky, které slouží k samotnému zajištění osob pro trestní řízení.

Pokud se podíváme podrobněji a přesněji na českou právní úpravu trestního práva procesního, tak nám z trestního řádu pramení, že zadržení a zatčení se přikročuje až v těch případech, v nichž není dostatečné využití mírnějších nástrojů, které se nikterak nedotýkají přímo zbavení osobní svobody jednotlivců.

Samotné zadržení a zatčení patří mezi ty instituty, jež spadají do vymezeného okruhu trestního práva procesního. Můžeme tedy o nich konstatovat, že mají trestně-procesní charakter, a jejich fungování je založeno na zajišťování osob v rámci trestního řízení. Oboje tyto právní normy můžeme posuzovat jako výrazy, jež znázorňují krátkodobé a jednorázové zbavení osobní svobody jednotlivce, na jehož základě přichází k samotným realizacím úkonů v rámci samotného trestního řízení. Předmětné zadržení a zatčení mají jakožto procesní úkony svůj význam zejména v zasahování do osobních svobod jednotlivců.

Uvedené zásahy do osobních svobod však v žádné situaci nemohou být jakkoliv ze strany státu manipulovány nebo zneužívány a přirozeností je, že v každém případě jsou povinný být ve shodě s aktuálním ústavním pořádkem České republiky, ale současně také musí být nepochybně respektovány všechny mezinárodní smlouvy, jimiž jsme zavázáni.⁴⁸

V rámci trestního řízení, platí určité pořadí nástrojů pro zajištění osoby, které v souladu se základními zásadami trestního procesu, hlavně se zásadou přiměřenosti, respektive zdrženlivosti, je orgán veřejné moci oprávněn osobu zadržet nebo zatknout tehdy, pokud jsou mírnější prostředky, jenž trestní řád v tomto případě poskytuje, z určitého závažného důvodu nevyhovující nebo nedostatečné.

⁴⁸ KLÍMA, Karel a kol. *Encyklopedie ústavního práva*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 776.

Takovými mírnějšími prostředky můžeme podle trestního řádu chápat např. předvedení nebo pořádkovou pokutu, ale také takovou neobvyklou eventualitu, při které je určité osobě zakázáno opustit samotné hranice České republiky.⁴⁹

Samotné zadržení a zatčení spadá mezi zákonné zajišťovací instituty, kdy jde o takové opatření k zajištění osob, jenž slouží hlavně jako určitý nástroj k dosažení účelu trestního řízení a to i vzhledem, že ve svém důsledku výrazně zasahují do práv a svobod dotčených osob, i přesto však nelze tyto prostředky vnímat jako nějaké sankce ze strany orgánů veřejné moci nebo jako cíl trestního procesu.

Vzhledem k velmi významným dopadům jsou na ústavní úrovni usměrňována hlavně východiska zákonnosti, spravedlivého procesu nebo také proporcionality a dosahují nejen osobní svobody jednotlivce, ale též třeba práva na nedotknutelnost člověka, jeho soukromého života, lidské důstojnosti, cti apod.⁵⁰

Uvedené pojmy jako jsou instituty zadržení a zatčení jsou také přesněji výstižné tím, že se jedná o omezení osobní svobody každého jedince na kratší dobu, kdy tímto se zásadním postupem velice liší od institutu vazby, u kterého se však jedná o dlouhodobější ráz, o němž se v rámci praxe povětšinou zrovna činí rozhodnutí až po samotném zadržení nebo zatčení určité osoby. V rámci ústavní úrovně jsou předmětná zadržení a zatčení spřízněnými instituty, a proto je možná garance, jež Listina ve spojitosti k zadržení určité osoby vyžaduje, patřičně aplikovat i na samotné zatčení předmětné osoby. Toto vše uvedené za podmínky, že budou přesně uchopeny a brány v úvahu určité zvláštnosti těchto jednotlivých institutů, jako je například rozdílná úprava časových lhůt pro institut předvedení osoby před soudce apod.

⁴⁹ MOLEK, Pavel. *Základní práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Lidská práva, s. 78.

⁵⁰ HOFMANNOVÁ, Helena, ŘEPA, Karel a OTÝPKOVÁ, Laura *Lidská práva za mřížemi: ústavněprávní aspekty omezování osobní svobody*. Praha: Auditorium, 2021, s. 74-75.

Veškeré úkony k zajištění osoby, které jsou významné pro trestní řízení, jsou velmi závažnými zásahy do osobní svobody občanů, jak už bylo několikrát řečeno a to především do práva na nedotknutelnost samotné osoby. Z tohoto důvodu trestní řád přesně určuje důvody k provedení takových úkonů, podmínky k jejich provedení a také lhůtu, jenž je možno omezit osobní svobodu. Listina nám říká, že o zatčení obviněného a jeho vzetí do vazby rozhoduje soud anebo soudce. Předmětné rozhodování soudce o vzetí do vazby obviněného je jedním ze situací zasahování soudu do přípravného řízení.

Ohledně toho, jaké procesní postavení má osoba, proti níž je vedeno trestní řízení odlišujeme **zajištění obviněného** a **zajištění osoby podezřelé**.

U zajištění obviněného se jedná:

- vazba (§ 67 trestního řádu)
- příkaz k zatčení (§ 69 trestního řádu)
- zákaz vycestování do zahraničí (§ 77a trestního řádu)
- zadržení obviněného (§ 75 trestního řádu)

Dále u zajištění osoby podezřelé jde o:

- zadržení osoby podezřelé (§ 76 odst. 1 trestního řádu)
- příkaz k zadržení (§ 76a trestního řádu)
- omezení osobní svobody osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté (§ 76 odst. 2 trestního řádu).

U těchto zmíněných institutů zajištění osob se také velmi projevuje zásada přiměřenosti či zdrženlivosti.

Důležité je také zmínit hlavní rozdíl mezi trestem a zajišťovacím zásahem. Trest je již svou podstatou sankcí za spáchaný trestný čin, naproti tomu zajištění potřebné osoby je jen prostředek k dosažení účelu trestního řízení, a má tak povahu nezbytného omezení lidských práv, nikoli trestní sankce.⁵¹

⁵¹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 269-270.

3.1. Zadržení

Zadržení osoby podezřelé je časově omezené opatření, které slouží k předběžnému zajištění podezřelého ze spáchání trestného činu do doby, než proti němu bude zahájeno trestní stíhání a bude přezkoumána jsoucnost důvodů vazby a než bude rozhodnuto, jestli bude podezřelá osoba vzata do vazby.

Předmětné zadržení funguje k prozatímnímu zajištění určité osoby, je-li dán některý z důvodů vazby, osobu přistiženou přímo při páčání trestného činu nebo těsně poté, je pak možné zadržet a to i bez vazebního argumentu, v případě, že je to nevyhnutelné a potřebné k její legitimaci nebo k zabránění jejímu útěku anebo zajištění určitého důkazu.

Podezřelou osobou podle § 76 odst. 6 trestního řádu je jenom osoba, jež byla policejním orgánem zadržena jako osoba podezřelá a je tak sama subjektem předmětného trestního řízení, jelikož má procesní postavení, které jí přiznává trestní řád.

Samotný § 76 odst. 1 trestního řádu nám stanovuje, že to může být jediné osoba, proti které doposud nebylo zahájeno trestní stíhání. Avšak podezřelým může být i osoba, které bylo sděleno podezření ve zkráceném přípravném řízení⁵², kdy předmětné procesní postavení je vymezeno v ustanovení 179b odst. 2 trestního řádu.

V rámci samotného trestního řádu rozeznáváme jisté eventuality zadržení, kterými jsou zadržení obviněného policejním orgánem, zadržení podezřelého policejním orgánem a samozřejmě také zadržení osoby podezřelé kteroukoliv jinou osobou.

Samotné zadržení podezřelé osoby však v žádném případě nelze provádět vůči určitým vyjmenovaným osobám a to hlavně vzhledem k jejich vykonávaným funkcím. První takovou osobou je samotný prezident republiky, kterého není možno v žádném případě po jeho dobu výkonu ve funkci zadržet

⁵² Viz § 179b odst. 3 trestního řádu.

ani nijak trestně stíhat, viz článek 65 odst. 1 Ústavy. Dalšími osobami jsou poslanci a také senátoři, jejich možné zadržení je upraveno v rámci článku 27 odst. 5 Ústavy a v případě samotných poslanců také v § 12 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny. Předmětné možné rozhodnutí ve věcech trestního stíhání senátora je pak přesně vedeno v § 13 zákona č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu. Možná schopnost zadržení soudce Ústavního soudu je uvedena v článku 86 odst. 2 Ústavy. Následné možné vydání souhlasu k samotnému trestnímu stíhání a zadržení soudce ústavního soudu je výslovně upraveno v § 141 zákona č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu.

V rámci samotného omezení osobní svobody hraje také velmi důležitý fakt čas, od kterého se započítává doba samotného omezení svobody. V rámci určení této doby, tedy od jaké doby došlo k omezení osobní svobody, která byla skutečně omezena, může být rozhodný dokonce až datum a čas sepsání samotného protokolu o zadržení podezřelé osoby. Díky tomuto posunutí doby sepsání předmětného protokolu o zadržení podezřelého není možné domněle prodlužovat předmětný čas omezení osobní svobody až nad nepřekonatelnou hranici, jež je přesně zmíněna v § 76 odst. 4 trestního řádu. Tento možný problém je v dikci konkrétních soudů, které musí v situacích možných pochybností ohledně reálného začátku omezení osobní svobody realizovat z úřední povinnosti a zajistit tak všechny možné důkazy tak, aby mohl být předmětný údaj objektivně zjištěn.

Na možné předání zadržené osoby soudu je lhůta 48 hodin, která začíná plynout již samotným momentem, kdy dojde ke skutečnému omezení osobní svobody této osoby, nikoli až v okamžiku, kdy přesně došlo až následně k úkonu, při kterém byl sepsán protokol policejním orgánem. Pokud by tomu tak bylo naopak, tak by mohlo dojít k jistému nežádoucímu prodlužování předmětné „nepřekročitelné“ lhůty, v případě, že by samotný policejní orgán účelně posouval sepsání předmětného protokolu o zadržení osoby podezřelé. Jestliže je dána jakákoliv nejistota o přesném vyhrazení doby samotného počátku zbavení osobní svobody, musí soudy objektivně zjistit skutkový stav

věci a provést za tímto účelem nezbytné dokazování, jak již bylo toto výše uvedeno.

Avšak samotná délka zadržení osoby podezřelé je velmi důležitá, jelikož v případě zadržení obviněného podle příslušných ustanovení trestního řádu by se měla do doby zadržení započítávat nejen doba, po kterou byla osoba podezřelá ze spáchání některého trestného činu zajištěna podle § 26 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, tak jak to Ústavní soud vyjádřil ve svém nálezu publikovaném pod č. 23/1997 Sb., ale také doba, po niž byla její osobní svoboda bezprávně omezena způsobem *contra legem*⁵³. V tomto případě z úředních záznamů uložených u spisového materiálu a samotného návrhu stěžovatele je evidentní, že stěžovatel byl po předemtnou dobu nuceně držen na určitém místě (čekárně úřadu vyšetření), kterou bylo možno opustit jedině, jestliže by to připustila služba obsluhující mříž oddělující čekárnu, avšak samotný stěžovatel byl hlídán policistou, který mu uvedl, že místo čekárny nemůže opustit. Pokud v případě stěžovatele došlo k omezení jeho osobní svobody, je třeba vnímat rozdíl mezi omezením a zbavením osobní svobody pouze jako rozdíl ve stupni nebo intenzitě a nikoliv jako rozdíl ve své podstatě.⁵⁴

Dále k tomuto také Ústavní soud ustanovil, že v případě zadržení osoby podezřelé se do maximální doby zadržení, které proběhlo podle ustanovení trestního řádu, též počítá také doba, po niž došlo k zajištění této osoby podle zákona o Policii České republiky. Předemtné doby pro takové zadržení nemůžou probíhat souběžně a samostatně oproti sobě, pokud by tomu tak nebylo, tak by předemtné počínání bylo v hrubém nesouladu se samotným článkem 8 Listiny, a následně by šlo tedy o nedovolené intervence v rámci základních práv a svobod jedince.⁵⁵

Vzhledem k tomu, že je předemtné zadržení také opatřením k zajištění osoby podezřelé, souvisí s tím také otázka přezkumu zákonnosti takového opatření soudem.

⁵³ Viz Proti zákonu.

⁵⁴ Viz Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 305/1997 sv. č. 11 nález č. 87, s. 273.

⁵⁵ Viz Nález Ústavního soudu ze dne 28. listopadu 1996, Pl. ÚS 246/1996.

Předmětné zadržení nemá ze samotného obrazu trestního práva procesního charakter jistého stanoviska, jelikož je pro něj typické, že jde o určitou skupinu nařízení. Na základě tohoto předmětného faktu není uskutečnitelné u těchto opatření podávat opravné prostředky.⁵⁶

Pokud doje již k zadržení je předmětný policejní orgán tzv. orgánem činným v trestním řízení, nikoli orgánem správním, jež bude jakkoliv uskutečňovat zákrok při samotném výkonu své působnosti ve veřejné správě. Z předmětného tedy přesně vyplývá, že zadržení je tedy explicitně vyřazeno z pravomoci správního soudnictví a to ve věcech přezkumu zákonnosti předmětných zásahů.⁵⁷

Shora uvedeného tedy plyne, že předmětné zadržení je takové opatření, proti němuž by byl možný opravný prostředek v rámci stížnosti, avšak předmětné zadržení je možno přezkoumat až u samotného soudu a to v průběhu vazebního zasedání, kde soud rozhoduje o zadržené osobě a o případném uvalení vazby. Z toho důvodu mi i přejde, že současná právní úprava, není zcela dostatečná, protože zde úplně chybí jakékoliv možné kontroly orgánu, jenž provedl předmětné zadržení.

Každá osoba, jež byla zdržena, musí být neprodleně podle § 76b trestního řádu poučena o svých právech, hlavně k právu si zvolit obhájce, se kterým má možnost se radit a komunikovat bez účasti třetí osoby.

Samotné právo hovořit s obhájcem bez jakékoliv přítomnosti třetích osob se s od účinnosti zákona č. 57/2017 Sb. (dne 1. května 2017) týká i zadržených obviněných. Než došlo k přijetí této předmětné úpravy, toto právo náleželo pouze obviněnému ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody (srov. § 33 odst. 1 trestního řádu).⁵⁸

⁵⁶ LANGÁŠEK, Tomáš In: WAGNEROVÁ, Eliška, ŠÍMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol. Listina základních práv a svobod: Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 236.

⁵⁷ Viz Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 4. 2005, č. j. 2 Aps 2/2004-69, PV-I.

⁵⁸ JELÍNEK, Jiří a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, s. 752.

Dále se může zadržený také na své vlastní náklady spojit různými možnými způsoby s kteroukoliv osobu podle svého vlastního uvážení, v případě, že je to možné a pokud to neohrozí účel trestního řízení, a umožní zadržené osobě plnou realizaci veškerých zmíněných práv. Po zadržení podezřelé osoby vždy dochází k jejímu výslechu, kdy tento uvedený výslech je zpravidla v rámci praxe vyhotoven policejním orgánem a to převážně na protokol o výslechu osoby podezřelé podle § 76 odst. 3 trestního řádu. Předmětnému výslechu podezřelé osoby může být samozřejmě přítomen obhájce, pokud osoba podezřelá obhájce vyžaduje.

Jestliže nedojde k bezodkladnému propuštění zadržené osoby na svobodu, tak poté je samotný policejní orgán nucen předmětný protokol se zahrnutím všech potřebných materiálů postoupit státnímu zástupci tak, aby byl splněn předpoklad na odevzdání této osoby soudu ve lhůtě 48 hodin od jejího předchozího zadržení.

Samotným pochopením ústavněprávní záruky na předvedení zadržené osoby k soudu v předmětné lhůtě, je přímým přístupem takového vytáhnutí konkrétní osoby z působení moci výkonné a napojující ji na bezodkladné předání předmětné osoby do soudní moci. K tomuto dochází v těch případech, kdy je potřeba zabránit možnému případnému zneužití institutu zadržení ze strany výkonu moci, která je politicky vystavěnou součástí dělby pravomoci v právním státě. Jelikož není možný jakýkoliv přezkum institutu zadržení ze strany soudní moci, protože by zřejmě nemohl být za všech možných okolností plně pohodlný, neboť by poskytoval orgánům moci výkonné absolutní svévoli v jejich počínání.

Předmětné zadržení osoby podezřelé doslovně spíše určité fyzické omezení její osobní svobody se musí pokaždé uskutečňovat přesně podle zákona o Policii České republiky a v jejich policejních celách, avšak např. pokud se jedná o pachatele mladistvé, kteří spáchali nějaký trestný čin, tak tito jsou pokaždé zadržení odděleně od ostatních již dospělých pachatelů. Držení mimo sebe musí být také osoby, které mají odlišné pohlaví nebo pokud se jedná o agresivní osoby.

Samotný policejní orgán může v rámci trestního řízení po celou dobu jejího pobytu v policejní cele, ji omezit až tak, jak tato práva a svobody zajištěné osob, jenž nemůžou být prováděna a to se samotným zřetelem na zajištění veškeré možné bezpečnosti a pořádku v předmětném zařízení, a také ta, které nejsou v úplné harmonii s předmětným záměrem a také významem institutu zadržení.

V neposlední řadě je třeba ještě zmínit, že v případě provádění domovní prohlídky s osobou zadrženou, nelze dobu domovní prohlídky počítat do doby omezení osobní svobody podle článku 8 odst. 3 Listiny. Samotná domovní prohlídka je úkon trestního řízení a osoba, u které má být domovní prohlídka provedena, je povinna ji strpět. Policejní orgány v trestním řízení předmětný úkon provádí při úplném dodržování článku 12 odst. 2 Listiny, podle kterého je přípustnost domovní prohlídky v rámci trestního řízení vždy a pouze na základě písemně odůvodněného příkazu soudce. Listina nám v článku 8 odst. 3 říká, že obviněného nebo podezřelého z trestného činu je možné zadržet jen ve stanovených případech, jež jsou uvedeny v zákoně. Zadržení osoba musí být ihned seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a do 24 hodin odevzdána soudu nebo propuštěna.⁵⁹

3.1.1. Zadržení obviněného policejním orgánem

Konkrétní zadržení obviněného policejním orgánem je zmíněno v ustanovení § 75 trestního řádu, jenž nám určuje, že k zadržení může dojít jen v případě, je-li dán některý existující důvod vazby.

Samotné zadržení obviněného policejním orgánem je dočasným a časově zcela krátkodobým prostředkem, jež má úlohu k zajištění obviněného až do té doby, než dojde k posouzení o vazbě ze strany orgánů činných v trestním řízení. Policejní orgán tedy může obviněného zadržet a to v situaci, pokud přetrvává některý z důvodů vazby podle § 67 písm. a) až c) trestního řádu anebo pro neodkladnost věci nelze rozhodnutí o vazbě předem opatřit.

⁵⁹ Viz Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 219/1997 sv. č. 10 usnesení č. 4, s. 347.

Předmětné zadržení muže být také realizováno také ze strany samotného státního zástupce, a to z důvodu jemu uložených práv ze stran zákonodárcem, tedy dozorujícího orgánu nad přípravným řízením, respektive ve věci zkráceného přípravného řízení, kde pak u trestných činů, jež spáchal příslušník ozbrojených sborů, z určitého zákonem vymezeného okruhu těchto sborů.⁶⁰

Konkrétní zadržení je tedy opatřením (nikoli rozhodnutím) bez možnosti opravného prostředku.⁶¹ Každé provedené zadržení je následně vždy policejní orgán povinen bezodkladně nahlásit státnímu zástupci a to i s předáním opisu protokolu, který byl při zadržení sepsán a také společně s dalšími písemnostmi, jenž státní zástupce potřebuje pro případné podání návrhu soudci o vzetí obviněného do vazby. Tento předmětný návrh musí být pokaždé podán v době, aby mohl být obviněný nejpozději do doby 48 hodin předán soudu, pokud se tak nestane, musí být obviněný propuštěn na svobodu.

Samotný trestní řád v § 32 jako obviněného uvádí osobu podezřelou ze spáchání trestného činu, proti níž již bylo zahájeno trestní stíhání podle § 160 trestního řádu, ze strany policejního orgánu. Z tohoto tedy jasně plyne, že toto zadržení je možné využít až po samotném vydání usnesení o zahájení trestního stíhání, v němž jsou fakticky vyjádřeny všechny skutečnosti odůvodňující trestní stíhání obviněného.

V žádné situaci není třeba, aby tyto konkrétnosti dosahovaly povahy důkazů, upotřebitelných v hlavním líčení, nebo garantovali úplnou nepochybnost v tom, že předmětná osoba je doopravdy tím jasným pachatelem trestného činu. V těchto případech stačí pouhé důvodné podezření k osobě pachatele, dosahující určité hranice, tzv. prahu podezření, dostatečného k zahájení trestního stíhání.

⁶⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.1.2022*. 6.vydání. Praha: Leges, 2021, s. 347.

⁶¹ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, s. 749.

Na straně druhé jsou ovšem zase nedostačující pouhé domněnky, předpoklady a různé kombinace a jiné myšlenkové sestavy, přesně nepodložené skutečné důkazy, jelikož v takových to případech by byl samotný průběh porušením principu zákonnosti, který je přesně obsažen v článku 8 odst. 2 Listiny, jež by měl za následek nedůvodnost samotného trestního stíhání určité osoby.⁶²

Pokud se nyní orientujeme na samotné usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 trestního řádu, tak to ve svém obsahu zahrnuje velkou řadu určitých obligatorních náležitostí. Hlavními těmito náležitostmi je předmětný popis daného skutku, dále pak zákonné pojmenování určitého trestného činu, jenž je v něm spatřován, přesná ověření totožnosti obviněného a v neposlední řadě nelze zapomenout na odůvodnění, které prokazuje samotnou oprávněnost trestního stíhání obviněného. V případě, že usnesení o zahájení trestního stíhání neplní nějaké obligatorní náležitosti, tak poté jde o podstatnou procesní vadu řízení, jelikož trestní stíhání, které se týká nějaké konkrétní osoby, tak je poté ve značném rozporu s principem stíhání jen ze zákonných důvodů i v samotném nesouladu s právem na obhajobu u osoby obviněného. Předmětným následkem uvedené procesní vady, v těch případech, jež vyjdou najevo po následném skončení přípravného řízení, by poté mělo dojít k navrácení případu opět do původního stádia řízení přípravného ke státnímu zástupci, který by měl zajistit následné došetření, jelikož předmětnou vadu není možné jiným postupem zhojit v řízení před soudem.

Ohledně samotného vyhotovení usnesení o zahájení trestního stíhání dochází v rámci praxe ze strany některých orgánů činných v trestním řízení, ke zcela běžnému nedostatku v podobě nedostatečného a neúplného odůvodnění předmětného usnesení anebo ve velkém počtu případů pouze k jeho obecnému a stručnému odůvodnění, avšak ze strany jim nadřízených orgánů bohužel nedochází k zjištění těchto zcela jasných procesních pochybení.

⁶² NOVOTNÝ, František. *Trestní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 316-317.

V těchto případech lze tedy polemizovat, zda tímto jednáním nedochází následně k možnému krácení práva obviněného na jeho obhajobu, jelikož proti nedostatečně odůvodněnému usnesení se lze jen velmi těžko a obtížně bránit.

Poté když následně dochází ze strany obhajoby k pokusům o nahlédnutí do spisu s určitým záměrem o zjištění nepochybných skutečných stavů v samotné věci a následného zrušení předmětných nedokonalostí toho odůvodnění, se však poté setkává v praxi nezdědka s jeho odmítnutím, jež většinou všechny orgány činné v trestním řízení častokrát odůvodňují a obhajují významnými důvody, mezi které převážně řadí, doposud neprovedení výslechu svědků.⁶³

Zadržený obviněný musí být samozřejmě policejním orgánem k věci vyslechnut, protože jde o nezbytný úkon orgánu činného v trestním řízení, přičemž jeho výsledek má následně před soudem v samotném řízení mimořádnou důkazní hodnotu. Při předmětném výslechu nesmí být obviněný ze strany orgánu činného v trestním řízení k výpovědi žádným způsobem donucován ani sankcionován, jestliže odmítne vypovídat a musí být vyslýchán podle zásady *nemo tenetur se ipsum accusare*⁶⁴.

Z výše uvedeného důvodu je tedy ve vztahu k řádné obhajobě obviněného výhradně podstatné, aby se kvůli tomu předmětného úkonu zúčastnil také obhájce obviněného, jelikož jeho samotná přítomnost u prováděného výslechu je do významného rozsahu vylučující popř. přinejmenším uplatňující a nejpříhodnější k postavení vyšetřujících orgánů, jež se při neúčasti zákonného zastoupení ještě mnohanásobně násobí.

Evropského soud pro lidská práva k samotnému poměru k nároku nevypovídat ani sebe samotného nijak neobviňovat následně hodnotil, že hlavním účelem není pouze obrana před donucením vyšetřujícího orgánu k výpovědi obviněného, ale chránění nezávislého výběru ze strany

⁶³ GŘIVNA, Tomáš. *Právo na obhajobu: teorie a praxe 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 96.

⁶⁴ Viz Nikdo není povinen sám sebe obviňovat.

postiženého jedince, jestli tento vypovídat bude nebo nebude. Samotný orgán činný v trestním řízení poté předmětné právo obviněného nesmí v žádném případě ani jiným představitelným postupem jakkoliv doznání osoby vymámit prostřednictvím určité pasti nebo lsti.⁶⁵

Jako samotný nelegální způsob potom můžeme vidět například i v opětovném a nepřetržitým výslechu obviněného s jediným cílem dopracovat se k jeho doznání nebo záměrně utvoření takových situací a poměrů, jež zásadním přístupem negativně ovlivní duševní stav vyslýchané osoby. Předmětné prostředky však jsou v zásadní neshodě a nesouladu se samotným principem presumpce nevin, popřípadě také se zásadou vyhledávací a naprosto principiálním postupem zakročujícím do práva na obhajobu obviněného.

Podle známé judikatury Ústavního soudu a Nejvyššího soudu je samotný důkaz výslechem obviněného naprosto neúčinný, mimo určitých situací a to hlavně, pokud je výpověď osoby obviněné dosažena protizákonným fyzickým nebo psychickým donucením nebo pod jejich výhružkou a výstrahou, kdy v tomto případě není podstatné, jestli k předmětnému počínání bylo dosaženo ze strany policejního orgánu činného v trestním řízení anebo ze strany další, třetí osoby.⁶⁶

3.1.2. Zadržení osoby podezřelé policejním orgánem

V případě zadržení osoby podezřelé vycházíme z ustanovení § 76 trestního řádu, přičemž trestní řád rozeznává zadržení osoby podezřelé ze spáchání trestného činu nebo omezení osobní svobody osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté.

V praxi se nám občas stává, že některé orgány činné v trestním řízení v některých případech zaměňují pojem podezřelá osoba, kdy se nám u tohoto výrazu prolínají dvě hlediska a to kriminalistické a také trestně procesní.

⁶⁵ NEJEDLÝ, Josef. *Zákonnost důkazů v trestním řízení ve světle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013. Prameny a nové proudy právní vědy, s. 93-94.

⁶⁶ ZAORALOVÁ, Petra. *Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze*. Praha: Leges, 2018. Teoretik, s. 142-143.

Z hlediska kriminalistického je osobou podezřelou každá osoba, která je dle zjištěných a doložených informací podezřelá z pokusu, přípravy anebo dokonání trestného činu. Vždy se jedná o osoby, jež byly přistiženy při spáchání trestného činu, nebo se zdržovali v blízkosti místa trestného činu. V rámci trestně procesního se jedná o osobu podezřelou, která byla přímo jako osoba zadržena policejním orgánem.

Samotný policejní orgán má oprávnění podle ustanovení § 76 odst. 1 trestního řádu v naléhavých případech trestně procesně podezřelou osobu zadržet, a to po předchozím souhlasu státního zástupce, pokud zde existuje některý vazební důvod. Souhlas státního zástupce má formu opatření a není vyžadován bezvýjimečně, jelikož bez takového souhlasu lze samotné zadržení provést pouze v případě, že věc nesnese odkladu a samotného souhlasu předem dosáhnout nelze. K tomuto je poté v trestním řádu uvedeno, že se tak stane v případě přistižení osoby při trestném činu nebo její zajištění na útěku.

Jako osobu přistiženou při trestném činu, můžeme definovat tak, že jde o osobu, která je jednak přímo přistižena v okamžiku páchaní samotného trestného činu, jednak byla-li ihned po svém činu pronásledována a dostižena a také pokud byla přistižena za okolností ukazujících její účast na předmětném činu. K tomuto zastižení osoby na útěku dochází, pokud z místa činu osoba prchá.

K samotnému zadržení osoby podezřelé ze spáchání trestného činu je oprávněn každý policejní orgán ve smyslu ustanovení § 12 odst. 2 trestního řádu, čímž jsou nejčastěji útvary Policie ČR, ale může jim být např. i Generální inspekce bezpečnostních sborů.

Předmětná zadržená osoba musí být pokaždé vyslyšena kompetentním policejním orgánem, jenž o takovém výsledku sepíše protokol, v němž vymeze důvody a samotné okolnosti zadržení. V rámci praxe v předmětném protokolu bývá obvykle uvedeno, že postižená osoba byla zadržena v souvislosti na spáchání jistého trestného činu a na podkladě jistou některého důvodu vazby. I když v předmětném protokolu samotné orgány činné v trestním řízení

v podstatě pokaždé sdělují, že vazební důvody opravdu přetrvávají, tak vlastní oprávněnost vazby i důvodnost podezření se skutečně přezkoumává až v samotném průběhu 48 hodin dlouhé lhůty k zadržení podezřelé osoby. Za tímto předmětným posláním jsou policejním orgánem v trestním řízení vždy prováděny také podstatné neodkladné a neopakovatelné úkony, a zvláště pak výslech zadrženého.⁶⁷

Ovšem v rámci praxe se ojediněle při výslechu policejním orgánem objevují i takové případy, při nichž se vyšetřující snaží pomíjet výše vyjmenovaná práva zadržené podezřelé osoby tak, že používá ustanovení o výslechu zadrženého podezřelého, ale od zasažené osoby vymáhá namísto toho podání vysvětlení, při němž má osoba právo toliko na právní pomoc advokáta. Z tohoto tedy zcela jasně vyplývá, že u zadržené podezřelé osoby dochází k nezákonnému zkracování jeho práva na obhajobu, jelikož trestní řád, v případě podání vysvětlení, poskytuje jak advokátovi, tak osobě podávající vysvětlení, daleko užší výčet práv, které mohou uplatnit v rámci podávání vysvětlení.

Předmětný protokol o výslechu podezřelého se svojí náplní přibližuje záznamu o podání vysvětlení před zahájením trestního stíhání, během samotného prověřování a objasňování všech souvislostí oprávněně nasvědčujících spáchání trestného činu. Z těchto uvedených příčin v soudní praxi, ale také v odborné literatuře převládá názor, že předmětný výslech podezřelé osoby je bez dalšího jako důkaz v pokračujícím řízení nepoužitelný, jelikož zde se jedná výhradně o úkon předběžné povahy, jehož účelem je zhodnocení vhodného sdělení obvinění postižené osobě, přesněji řečeno posouzení návrhu na její vzetí do vazby. Z tohoto je tedy naprosto znemožněno použití protokolu o výpovědi zadržené podezřelé osoby jako důkaz tehdy, jestliže předmětný po svém zadržení v prvním případě dobrovolně vypovídá a následně, poté po sdělení obvinění a samotného zahájení trestního stíhání, již odmítne vypovídat.

⁶⁷ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy příručky pro právní praxi, s. 109-110.

V rámci trestního řádu následně rozlišuje další dva typy zadržení, kdy se jedná o zadržení podezřelého ve zkráceném přípravném řízení, jenž má vlastní právní úpravu § 179a a násl. trestního řádu a také zadržení podezřelého na základě příkazu k zadržení. Příkaz k zadržení vydává příslušný soudce na návrh státního zástupce podle § 76a odst. 1 trestního řádu, pokud přetrvává některý z vazebních důvodů a osobu podezřelou není možné zadržet, předvést či předvolat, za účelem samotného doručení opisu usnesení o zahájení trestního stíhání této osobě.

3.1.3. Zadržení osoby podezřelé jinou osobou

Zadržení osoby podezřelé jinou osobou a tak provedení samotného omezení osobní svobody určité osoby jakoukoli jinou osobou je možné podle § 76 odst. 2 trestního řádu a to za předpokladu, pokud je to nezbytné za účelem její legitimace, zajištění důkazu nebo znemožnění jejího útěku, a pokud zároveň byla předmětná osoba dopadena při trestném činu nebo přímo po jeho spáchání.

Předmětnou osobu je však povinen neprodleně předat policejnímu orgánu, kdy může příslušníka ozbrojených sil též předat nejbližšímu útvaru ozbrojených sil nebo správci posádky, případně dalším orgánům, anebo jim bude toto omezení svobody alespoň bez jakéhokoliv odkladu oznámeno. Můžeme tedy konstatovat, že v předmětném případě není nutností existence některých vazebních důvodů, avšak je potřeba upozornit na to, že pokud je možné cíle dosáhnout jiným způsobem, pak je třeba použít takových prostředků, jelikož předešlou možnost lze považovat za tu, ke které se bude přistupovat až v nejkrajnějších případech.

Tentýž uvedený trestně právní soubor právních norem úzce souvisí s civilně právním institutem svépomoci, zahrnutém v občanském zákoníku, popřípadě také s nutnou ochranou, definovanou v trestním zákoníku. Samotný záměr je snaha, zabránit pachateli trestného činu ve zmaření účelu trestního řízení, jestliže v předmětném případě hrozí nebezpečí z prodlení a zakročení veřejné moci by přišlo již zjevně pozdě.

V samotném případě zadržení podezřelé osoby jinou osobou, jde v tomto případě také o okolnost vylučující protiprávnost v podobě výkonu práv a plnění povinností, jež mají za důsledek takový fakt, při kterém náležitým použitím tohoto institutu nelze spáchat trestný čin omezování osobní svobody, tudíž být trestně odpovědný za chránění používání osobní svobody jinému bez vhodného oprávnění.⁶⁸

Samotná zákonná úprava sice umožňuje omezit osobní svobodu osoby podezřelé komukoli, avšak předmětné ustanovení se nevztahuje na policejní orgán, pro které platí základní právní úprava o zadržení podezřelého nebo obviněného.

Předmětný institut proto může být v rámci praxe využit například zaměstnanci bezpečnostní agentury, osobami zasaženými trestným činem nebo nahodilými kolemjdoucími, popřípadě také policisty, jež zrovna nejsou součástí policejního orgánu ve významu samotného trestního řádu, a proto v předmětnou dobu ani nemají všechny pravomoci a povinnosti svěřené jinak policejnímu orgánu.

K tomuto je potřeba také uvést, že například zaměstnanec bezpečnostní agentury může omezit osobní svobodu jiné osoby při splnění podmínek podle ustanovení § 76 odst. 2 trestního řádu, tj. jde-li o osobu, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté.

Následně nám také Nejvyšší soud nad toto poukázal na takovou skutečnost, že v případě při kterém se jedná o výkon práva nebo povinnosti, tedy i o případ zadržení podezřelé osoby jinou osobou, nutnou obranu anebo o případ svépomoci, jež jsou současně předváděny v harmonii s jejich zákonnými podmínkami, tak je v této věci proti nim nutná obrana ze strany postižené osoby naprosto nepřípustná.⁶⁹

K tomuto je potřeba zmínit také to, že samotný zákrok zaměstnance bezpečnostní služby vůči osobě, jež není podezřelá ze spáchání trestného

⁶⁸ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 191.

⁶⁹ Viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2006, sp. zn. 8 Tdo 572/2006, PV-I, PV-II.

činu a spočívá v omezení osobní svobody, nelze pokládat za oprávněný, ani když jej provede na žádost orgánů Policie České republiky o zadržení této osoby pro účely plnění jejich jiných úkolů. Samotná okolnost, že určitý zaměstnanec bezpečnostní služby takto jednal na žádost Policie České republiky, nemá význam pro posouzení oprávněnosti jeho zákroku, a proto mohou být splněny všechny podmínky nutné obrany ve smyslu § 29 trestního zákoníku, pokud osoba, jíž tento zaměstnanec neoprávněně brání v užívání osobní svobody, užije násilí k překonání odporu toho, kdo omezuje její osobní svobodu. Předmětná odpovědnost samotné nutné obrany je v takovém případě založena na tom, že uvedená osoba odvrací útok na zájem chráněný trestním zákonem, konkrétně na zájem společnosti na ochraně osobní svobody.

Předmětné omezení osobní svobody poté můžeme uskutečňovat rozdílnými postupy, mezi které mimo jiné patří například uzamčení samotné dotčené osoby v budově, v bytě, v oddělené místnosti anebo na obdobně příhodném místě.⁷⁰

K omezení osobní svobody ze strany pracovníků různých bezpečnostních agentur, máme také další rozhodnutí Nejvyššího soudu, která nám říká, že pracovník bezpečnostní agentury je v konkrétních událostech také oprávněn vyzvat ke ztotožnění osobou, která je podezřelá ze spáchání přestupku a dále také k uskutečnění osobní prohlídky u předmětné podezřelé osoby a to s ohledem na možné zjištění odcizené věci u ní. Jedná se hlavně o případy, kdy dojde k chycení pachatele při samotné krádeži věci.⁷¹

Osobu přistiženou při spáchání trestného činu tedy lze omezit na osobní svobodě, jak nám stanovuje trestní řád, avšak neurčuje nám žádnou přesnou délku, tedy do jaké doby po spáchání trestného činu ještě lze osobní svobodu u pachatele omezit, kdy nám tuto mez pro zadržení neurčuje ani žádná judikatura.

⁷⁰ Viz Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2004, sp. zn. 30 Cdo 203/2003, odůvodnění rozsudku.

⁷¹ Viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2006, sp. zn. 8 Tdo 572/2006, odůvodnění usnesení.

Nejvyšší soud dále v určitých věcech přesně definoval, že za předmětnou dobu omezení osobní svobody je možné také přijmout i třicet minut po samotném spáchání trestného činu. Hlavně pak v takových okamžicích, při nichž je postižená podezřelá osoba zpočátku neúspěšně pronásledována, následně poté hledána i v blízkém okolí, jelikož taková činnost souvisle a prokazatelně směřuje k jejímu dopadení a následnému zadržení předmětné podezřelé osoby.⁷²

Dále je třeba se také porozhlédnout na samotné rozhodnutí Nejvyššího soudu, kterým zjistíme, že jakékoliv osoba, která provádí omezení osobní svobody, nemůže v případě, že provádí samotné zadržení určitého konkrétního pachatele trestného činu, aby kvalifikovaně určila a posoudila, zda v předmětném případě došlo doopravdy ke spáchání trestného činu, jelikož k takovým úvahám a samotným závěrům jsou opravňovány toliko orgány činné v trestním řízení.⁷³

V předmětném případě bude tedy postačující pouze a jedině důvodné podezření osoby omezující svobodu, přesněji řečeno její vlastní přesvědčení, že skutečně dochází ke spáchání trestného činu určitou osobou. Toto uvedené je platné, v tom případě jestli dojde k naplnění základní skutkové podstaty předmětného trestného činu, popřípadě kvalifikované skutkové podstaty, není však nijak odvislé od způsobené škody anebo jestli pak dojde k takovému zjištění, že výše škody nebo další rozhodné skutečnosti předmětného případu bylo zmařeno jednáním dotčené osoby, například jejím útekem z místa anebo jejím skrytím se.⁷⁴

Tento výše uvedený předpoklad mi přijde v předmětných případech naprosto racionální, jelikož pokud by tomu tak nebylo, tak si nedokážu představit samotnou aplikaci tohoto institutu v rámci praxi, protože by to způsobovalo velké obtíže a to hlavně s hlediskem právního povědomí celé veřejnosti.

⁷² Viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 7 Tdo 1499/2014-11, odůvodnění usnesení.

⁷³ Viz Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2000, sp. zn. 30 Cdo 1683/2000, odůvodnění rozsudku.

⁷⁴ Viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2012, sp. zn. 5 Tdo 809/2012, odůvodnění usnesení.

Avšak z jiného pohledu lze zase konstatovat, že osoba, která provádí takový zásah do osobní svobody člověka, by měla mít alespoň nějaké základní povědomí ohledně okolností konkrétního případu, aby nemohlo docházet k zneužití a to pouze s odkazem na možné podezření ze spáchání trestného činu.

V rámci samotného omezení osobní svobody jednotlivce je potřeba také zmínit zásadu přiměřenosti, jež je uvedena v trestním řádu, a která nám říká, že požadovaného účelu nelze dosáhnout jinými, mírnějšími a méně invazivními prostředky, které do osobní svobody dotčené osoby nezasahují natolik intenzivně. Z toho důvodu tu tedy máme určitou stupnici prostředků, jež musí být zakročující osobou během zákroku velmi dobře zvážena, protože pokud by tomu tak nebylo, tak by se jednalo o tzv. exces z okolnosti vylučující protiprávnost. Proti takové to osobě, u nichž je počínání excesivní, může poté samotná postižená osoba aplikovat nutnou obranu v podobě zákonného násilí a to s cílem zdolat odpor předmětné osoby, jež zasahuje do osobní svobody. *„Oprávněnost nutné obrany je v takovém případě založena na tom, že uvedená osoba odvrací útok na zájem chráněný trestním zákonem, konkrétně na zájem společnosti na ochraně osobní svobody“.*⁷⁵

Pokud je osoba podezřelá ze spáchání trestného činu zadržena jinou osobou, tak má samozřejmě právo na svoji na obhajobu a to ve srovnatelném rozpětí, jako má tyto práva osoba zadržena samotným policejním orgánem, nicméně až od momentu, kdy je předmětná zadržena osoby přebrána ze strany kompetentního orgánu činného v trestním řízení. K předmětnému dochází díky předpokladu, že předmětné zadržení pro samotnou nutnost trestního řízení, spočívající v procesním opatření, uskutečňuje samotný policejní orgán. Z tohoto důvodu se tedy předmětná doba zadržení jinou osobou, do zákonem vymezené doby pro samotné omezení osobní svobody jedinice orgánem činným v trestním řízení a státním zástupcem v délce 48 hodin, nezapočítává. Následná lhůta k předání zadržené osoby soudu tedy začne běžet až

⁷⁵ Viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 7. 2006, sp. zn. 8 Tdo 838/2006, PV-II.

momentem, kdy je zadržený přebrán konkrétním příslušným policejním orgánem.

3.2. Zatčení

Samotné zatčení můžeme charakterizovat jako zbavení osobní svobody jedince, kdy zásah do jedinečné osobní svobody je samozřejmě daleko intenzivnější, než tomu tak bylo v předchozím případě u předmětného institutu zadržení.

Uvedené zatčení je samozřejmě možno definovat vícero způsoby, přičemž Ústavní soud ho označil, že se jedná o akt prvotního zbavení osobní svobody a to bez jakéhokoliv zřetele na terminologii užitou v zákoně nebo v samotné Listině.⁷⁶

Předmětným pojmem zatčení můžeme například rozumět zjištění pobytu, zadržení a krátkodobé omezení osobní svobody obviněného se záměrem jeho dodání tomu orgánu, jež předmětný příkaz k zatčení vydal. Následně je potom na základě podkladu orgánu, který vydal samotný příkaz k zatčení obviněné osoby, tato osoba předána tomuto orgánu, jelikož takový příkaz k zatčení vydal on sám.⁷⁷

K samotnému zatčení obviněného tedy funguje, jak už bylo zmíněno příkaz k zatčení, na základě něhož dochází k zajištění obviněného v té situaci, kdy je nedostižný a nedosažitelný. Jedná se hlavně o takový zajišťovací prostředek, který je srovnatelný se zadržením obviněného podle § 75 trestního řádu. Hlavním důvodem zatčení je zajištění přítomnosti zatčeného u výslechu, přičemž tomuto příkazu k zatčení předchází následnému rozhodnutí příslušného policejního orgánu činného v trestním řízení o jeho případném vzetí do vazby.

Příkaz k zatčení je přesně zahrnut v samotném ustanovení § 69 trestního řádu, které je v nejužší souvislosti s článkem 8 odst. 4 Listiny a to dohromady

⁷⁶ Viz Nález Ústavního soudu ze dne 21.5.2008, sp. zn. IV. ÚS 2603/07, bod 30, odůvodnění.

⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 782.

s článkem 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jelikož předmětnými články jsou také určeny jisté zákonné potřeby pro schopnost intervence do zaručené osobní svobody v rámci ústavního práva. Uvedený příkaz k zatčení má zároveň také svůj účinek přesněji v odstavci 2 článku 8 Listiny, jejímž obsahem je to, že žádný jedinec nemůže být stíhán nebo zbaven svobody jinak, než z příčiny a postupem, jež přesně stanoví zákon.

Uvedený příkaz k zatčení podle ustanovení § 69 trestního řádu vydává soudce nebo předseda senátu a to před zahájením samotného trestního řízení, přičemž je potřeba, aby obsahoval popis skutku, pro který je obviněný stíhán. V příkazu musí být dále zmíněn trestný čin, kterého se obviněná osoba dopustila a osoba, jež vydává tento příkaz, musí popsat konkrétní důvody, pro které je vydáván. Proti příkazu k zatčení není přípustná stížnost.

Předmětný již zde několikrát zmiňovaný příkaz k zatčení může být také nevyhovující a nedostatečné odůvodnění a to hlavně v tom případě, pokud je pouze jediný možný argumente pro jeho vlastní vydání, a to v případě nemožnosti doručení obviněnému opisu usnesení o zahájení trestního stíhání, ale v takovéto situaci je nasnadě vydat spíše samotný příkaz k zadržení obviněného.

Podle používaných názvosloví se samotný příkaz k zatčení může jevit jako rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení, avšak z formálního pojetí tomu tak není, a proto proti němu nelze předložit opravný prostředek v podobě stížnosti.

Jmenovaný příkaz k zatčení lze vydat proti jakékoliv fyzické osobě, vůči které již bylo zahájeno samotné trestní stíhání, není možno ji předvolat, předvést nebo zadržet, a zajistit tedy její přítomnost u výslechu anebo dalších možných úkonů trestního řízení, a v neposlední řadě je též dán některý z důvodů vazby.⁷⁸

⁷⁸ Viz Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15.6.2005, sp. zn. 1 Ntd 14/2006. Příkaz k zatčení nelze vydat pouze za účelem doručení písemností, musí zde být reálné možnost vzetí obviněného do vazby.

V takových událostech, u kterých bylo provedeno zatčení obviněného na základě vydaného příkazu k zatčení, musí následně pokaždé soud, konkrétně spíše soudce zjišťovat, jestli mu byl obviněný doopravdy dodaný nejpozději do 24 hodin od zatčení, přesně tak, jak to očekává ustanovení § 69 odst. 5 trestního řádu. Pokud nejsou tyto podmínky splněny, tak nemůže být obviněný vzat do vazby, ale musí být propuštěn na svobodu.

Možné předmětné lhůty, které se stanovují podle hodin, tak se pokaždé počítají od toho okamžiku, tedy od takové hodiny, od kdy nastala předmětná událost, která sama určuje začátek lhůty, do konečné hodiny, kdy lhůta uplyne. Pro samotný konec takto přesně stanovených lhůt není však vůbec rozhodné, zda připadne konec lhůty na den pracovního klidu, svátek nebo na noční dobu apod.

Samotné zatčení podezřelé osoby následně provádí orgány činné v trestním řízení, které mají povinnost, spočívající ve vypátrání pobytu obviněné osoby, jestliže je nutno takový úkon realizovat, aby byl předmětný příkaz k zatčení proveden. Pokud je vydán příkaz k zatčení je nutné jej policejním orgánem následně realizovat se zvláštním uvážením, pokud jsou splněny všechny stanovené zákonné předpoklady především týkající se vzetí do vazby obviněné osoby.

Pokud předseda senátu vydá samotný příkaz k zatčení pouze za účelem doručení písemnosti a vůbec nepředpokládá žádnou alternativu v podobě možného vzetí zatčeného do vazby, jde o postup, kterému není možno přisvědčit. Jednotlivý policejní orgán, jenž předmětný příkaz vykonává, tak je povinen vždy vypátrat pobyt obviněného a následně bez jakýchkoli dalších procesních úkonů ho potom dopravit věcně příslušnému soudu. Následný výslech obviněného provádí tím pádem zásadně soudce, jenž poté rozhoduje o případné vazbě.

Následně soudce, jenž rozhodoval v samotném přípravném řízení o vazbě obviněného nebo činil nějaký jiný z procesních úkonů vyjmenovaných v ustanovení § 30 odst. 2 trestního řádu, je po podání obžaloby na obviněného vyloučen z vykonávání všech úkonů trestního řízení a to nikoliv

jen z těch, jež bezprostředně míří ke konečnému rozhodnutí o jeho vině a trestu. Z tohoto důvodu je tedy takový soudce vyloučen též již ze samotného provedení výslechu obviněného, o jehož vazbě rozhodoval v přípravném řízení, a rozhodnutí o případné vazbě na základě předchozího příkazu k zatčení podle ustanovení § 69 odst. 5 trestního řádu, který po podání obžaloby na tohoto obviněného vydal již dříve jiný soudce v rámci stejného soudu.

Příkaz k zatčení má formu tzv. rozhodnutí svého druhu (srov. § 119 odst. 1 trestního řádu), nejde tedy o usnesení, a proto proti němu není přípustná stížnost. Pokud se obviněný zdržuje v cizině, je třeba vydat evropský zatýkácí rozkaz (§ 190 a násl. mjs) nebo mezinárodní zatýkácí rozkaz, pokud existuje podezření, že osoba není na území některého ze států Evropské unie (§ 74 až § 208 mjs).⁷⁹

Samotný příkaz k zatčení, který je brán jako soubor právních norem, jež ovlivňují osobní svobodu jedince, je povinen být vždy náležitě zdůvodněn, to znamená, že musí v něm být obsažen spolehlivý popis argumentů a přesných úvah soudu pro jeho vydání, nikoli pouhé upozornění na náležející nařízení trestně právních norem. Předmětné upozornění je možno akceptovat, nejvýše co se týče charakteristiky skutkových situací, pro něž je stíhán zatčený, avšak ne v samotném vztahu k odůvodnění trestního příkazu. Všechny skutkové i právní argumenty k jeho vypravení musí být nadto definovány tak pochopitelně, proto aby i každý neoborník mohl zpochybnit samotný smysl omezení jeho osobní svobody. S ohledem na vydatnost příkazu k zatčení, takhle co se intervence do osobní svobody jedince týká, je nutné, jestliže to samotné okolnosti situace dovolují, pokaždé nejdříve použít nástroje subsidiární, tedy méně invazivní, hlavně ve formě doručení listiny pomocí orgánů činných v trestním řízení anebo předvedení zasažené osoby k samotnému soudu.⁸⁰

⁷⁹ JELÍNEK, Jiří a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, s. 727.

⁸⁰ Viz Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3700/2016 ze dne 23. 5. 2017.

Předmětná zatčená osoba následně na podkladě platného příkazu k zatčení podle ustanovení § 69 odst. 4 trestního řádu má obdobná práva jako zadržená osoba, může si tedy zvolit obhájce a radit se s ním bez přítomnosti vyšetřujících orgánů. Následně má právo na komunikaci se třetí osobou dle vlastního výběru, nikoli však za osobní účasti, ale výlučně prostřednictvím telefonu a na vlastní náklady.

V rámci samotného trestního řádu je předepsané dorozumívání se třetí osobou určeno určitými bližšími požadavky, přičemž tyto musí být za předmětné situace technicky dostupná, nesmí ohrozit případnou oběť trestného činu nebo smysl vedení samotného trestního řízení a musí ji umožňovat také určité okolnosti předmětného případu. I když je samotný policejní orgán oprávněn hovor sledovat, v praxi bývá v určitých případech se strany orgánů činných v trestním řízení tento odepřen a to s poukazem na možnou obavu z působení na konkrétní svědky nebo v mezních případech také z hrozby dotčení bezpečnosti prostor, v nichž je zatčená osoba dočasně umístěna.

Předmětné právo na obhajobu zde však trochu pokulhává a naráží na svou určitou hranici, protože v rámci praxe se nám občas objevují určité případy, při nichž dochází k výslechu zatčené osoby jiným věcně příslušným soudcem, a to i přes to, že vzdálenost místa výslechu od místa jinak příslušného soudu je v dojezdové vzdálenosti nejméně několika hodin. V případě, že by zatčený požadoval účast jím vybraného obhájce, jehož sídlo je v místě, které je odlišné od místa, kde je vyslýchán, a samotný obhájce by pouze z uvedeného důvodu nebyl v uvedené lhůtě dosažitelný, nedošlo by tedy v takovém případě k porušení práva zatčeného na obhajobu. K tomuto předmětnému úkazu dochází nejčastěji v těch případech, když je samotný obviněný zatčen a to v jiném kraji, než v němž došlo k předmětnému vydání příkazu k jeho zatčení, spíše lépe řečeno na dalším konci České republiky.

K příslušnému příkazu k zatčení je vždy potřeba též zmínit, že samotným záměrem využití příkazu k zatčení nemůže být zkoumání zdravotního stavu obviněné osoby nebo vyhodnocení rizik, jež by ji mohla přítomností na jednání

vzniknout, protože v tomto případě by byl uvedený postup odrazem zneužití omezení základní svobody pro odlišný záměr, než pro nějž bylo předmětné omezení ustanoveno, což je kromě toho také ve velkém rozporu s článkem 4 odst. 4 Listiny.⁸¹

Nakonec je potřeba také zmínit doplnění § 69 *trestního řádu novelou*⁸², ke které došlo v roce 2017 a jež je zapracovává požadavky vyplývající ze *směrnice Evropského parlamentu a Rady*⁸³. V daném případě jde o zakotvení práv osob omezených na svobodě, jimž bylo sděleno obvinění, ale ještě nebyly vzaty do vazby, na komunikaci se třetími osobami a konzulárním úřadem a také na vyrozumění konzulárního úřadu.

⁸¹ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31. května 2022, sp. zn. II. ÚS 609/22.

⁸² Viz. Zákon č. 57/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

⁸³ Viz Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/48/EU ze dne 22. října 2013 o právu na přístup k obhájci v trestním řízení a řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu a o právu na informování třetí strany a o právu na komunikaci s třetími osobami a konzulárními úřady v případě zbavení osobní svobody.

4 Vazba

Samotná vazba je institutem trestního řízení, kterým se obviněný rozhodnutím soudu dočasně zbavuje osobní svobody a jejímž cílem je dosažení účelu trestního řízení.

Vazba není trestem, a proto nemůže plnit ani výchovnou funkci.⁸⁴ Pokud bychom chtěli přesně uplatnit předmětný institut vazby, musíme brát ohled především na zásady přiměřenosti a zdrženlivosti, takže by mělo pokaždé dojít k užití takového opatření, jež nás zcela nejvhodněji povede k samotnému dosažení účelu trestního řízení, nicméně nebude se současně nepřiměřeně dotýkat základních práv a svobod, vůči níž je uplatňováno, a zároveň bude také šetřena její vlastní osobnost v mezích daných povahou příslušného omezení.

Předmětná vazba, jak již bylo řečeno, je jistým institutem trestního řízení, kdy se jedná o procesní úkon, jímž se zajistí obviněný pro účely předmětného trestního řízení a také případného výkonu trestu. Vlastností institutu vazby je přechodná ztráta osobní svobody u osoby obviněného. O samotné vazbě lze říci, že je velmi vážným zásahem do občanských práv a svobod zaručených Ústavou, (srov. článku 8 odst. 5 Listiny o tom, že nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou v zákoně a na základě rozhodnutí soudu), a z tohoto důvodu k samotnému vzetí osoby do vazby může dojít jen za předpokladů a také za podmínek stanovených v zákoně a jen na podkladě rozhodnutí soudu, popřípadě soudce.

Samotná Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod v jejím článku 5 odst. 1 písm. c) dává prostor pro bližší vymezení skutkové podstaty vazebních důvodů, přičemž hlavní podmínkou je, že k tomu musí dojít na podkladě zásady důvodného podezření ze spáchání trestného činu nebo jiných jednání obsahujících hrozbu koluzního chování.⁸⁵

⁸⁴ Viz § 1 odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁵ Viz Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 1/1994 ze dne 26.4.1994, nál. a usn., sv. 5, s. 137-145.

4.1. Důvody vzetí do vazby

Samotné důvody vzetí obviněného do vazby jsou přesně uvedeny v ustanovení § 67 trestního řádu. Předmětný obviněný může být vzat do vazby pouze v případě, pokud z jeho jednání anebo dalších určitých okolností vyplývá obava, že:

- uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul (§ 67 písm. a) trestního řádu tzv. vazba útěková)
- bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné anebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání (§ 67 písm. b) trestního řádu tzv. vazba koluzní)
- bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil (§ 67 písm. c) trestního řádu tzv. vazba předstižná).

Předmětná vazba je vždy fakultativní. Samotný obviněný může být vzat do vazby (samozřejmě, ale nemusí) a to jen, pokud dojde ke splnění podmínek v ustanovení § 67 trestního řádu. Zároveň se výslovně vymezí, že uvalení vazby je možné pouze tehdy, pokud účelu vazby nelze dosáhnout jiným způsobem. Výjimkou je obligatorní vydávací vazba podle § 101 zák. číslo 104/2013 Sb., zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

V rámci českého právního řádu je samotný institut vazby zahrnut jako jistý prostředek k zajištění účasti osoby obviněného na procesních úkonech, pokud je provedení za jeho přítomnosti nezbytné během trestního stíhání této osoby. Předmětným rozhodnutím o vzetí do vazby se nepředjímá rozhodnutí v merituu věci. Podle ustanovení § 68 trestního řádu je možno vzít do vazby jediné osobu, již bylo podle § 160 trestního řádu sděleno obvinění, pro něž je dostačující, že zjištěná podstata nasvědčuje spáchání trestného činu a je řádně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba. Samotný § 67 trestního řádu se provádí článkem 8 odst. 5 Listiny, jež určuje hranice pro vzetí do vazby.⁸⁶

⁸⁶ Viz Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 334/1996 sv. č. 7, usn. č. 9, s. 361.

4.1.1. Vazba útěková

U předmětné útěkové vazby je velmi důležité samotné vzetí do vazby, které je podstatným předpokladem přetrvávající obavy, že obviněný by mohl utéci anebo se někde skrývat, kdy je však nevyhnutelné činit rozdíly mezi uvedenými výrazy. Samotným útekem je chápáno odejití nebo opuštění území celé České republiky. Výraz skrývání nám naproti tomu říká, že obviněná osoba se ukrývá na místě v tuzemsku, tedy neopustila teritorium České republiky.

V rámci určitých faktů, jež vzbuzují samotnou obavu útěku anebo skrývání se osoby obviněného, můžeme například přiřadit chystání se obviněného na odcestování ze svého bydliště, pokus o opatření falzifikovaných cestovních dokladů na zahraniční cestu, dlouho opuštění místa jeho pobytu nebo zaměstnání, stálé a opakované měnění jeho bydliště anebo zadržení obviněného při útěku, apod.

Za podstatu odůvodňující vzetí do vazby nemůže být jako postačující akceptováno, že samotným stěžovatelem je cizí státní příslušník, což utváří jenom abstraktní možné nebezpečí, nikoli však konkrétní skutkově podloženou výhružku, která má být předmětnou vazbou odstraněna.⁸⁷ Předmětná příčina vazby útěkové nelze vidět pouze ve skutečnosti, že stěžovatel může kdykoliv opustit teritorium České republiky, jelikož samotná svoboda pohybu je ústavně zaručena v článku 14 Listiny a z důvodu realizace tohoto základního práva není možno dovolovat existenci zmiňovaného důvodu vazby.⁸⁸

Velmi zajímavá skutečnost nastává v rámci možného odůvodňování útěkové vazby a to v takových situacích, kdy je obviněný odsouzen během probíhajícího soudního řízení v rámci prvního stupně k vysokému nepodmíněnému trestu a to byť i nepravomocně. Samotný Ústavní soud ve svých rozhodnutích potvrdil, že u předmětných okolností je samotné riziko

⁸⁷ Viz Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 347/1996 sbírka nálezů a usn. č. 9, s. 349.

⁸⁸ Viz Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 645/1999 sv. č. 18 nález č. 94, s. 321.

útěku či skrývání se obviněného dosti podstatně zvýšeno, a z tohoto důvodu následující dodatečné argumenty úplně ztrácí na své významnosti oproti okolnosti, při které ještě k samotnému odsouzení nedošlo.⁸⁹ Předmětná judikatura Ústavního soudu se tak připojila k předchozímu rozhodnutí Evropského soud pro lidská práva, jenž se již podobnou situací již dříve zabýval.⁹⁰

4.1.2. Vazba koluzní

Předmětný obviněný může být vzat do vazby podle § 67 písm. b) trestního řádu pouze tehdy, pokud ti konkrétní skutečnosti, které odůvodňují obavu, že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Předmětná koluzní vazba, je tedy na místě, jestliže v posuzovaném případě jsou shledána konkrétní okolnosti, jež odůvodňují obavu, že dojde ze strany obviněného k maření zjištěných skutkových okolností důležitých pro objasnění věci.

Samotný Ústavní soud již v několika svých rozhodnutích zdůraznil, že předmětný vazební důvod je podmíněn existencí konkrétních skutečností spojených s předpokládanou aktivní činností obviněného, která směřuje k samotnému maření skutečností důležitých pro trestní stíhání. Z tohoto důvodu, tak nemůže být koluzním důvodem vazby jen jistá důkazní situace, např. počátek vyšetřování, jehož se dovolávají obecné soudy, rozsáhlost dokazování, avšak musí zde být určité skutečnosti naznačující obavu, že obviněná osoba koluzní záměry doopravdy má. Samotná rozhodnutí soudů obecných jsou v předmětném směru zcela vágní, jelikož jmenované kterékoli konkrétní okolnosti postrádají a v takovém to směru jsou v důsledku toho i nepřezkoumatelné.⁹¹

⁸⁹ Viz Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 185/14.

⁹⁰ Viz Rozsudek Evropského soud pro lidská práva ve věci Wemhoff proti Německu č. 2122/64 ze dne 27. 6. 1968, § 9.

⁹¹ Viz Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 371/2000 sv. č. 19 nález č. 131, s. 205.

Předmětný institut vazby koluzní dokonce i posuzoval Ústavní soud, jestli je v harmonii s mezinárodními smlouvami a to hlavně ve spojitosti s ustanovení článku 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jelikož předmětné ustanovení nezahrnuje explicitně, že samotná koluze je dostačující jako argument zákonného zbavení osobní svobody jedince. Ústavní soud tedy následně sdělil, že institut vazby koluzní odpovídá předpokladu současně též legitimitu zbavení osobní svobody dohromady s důvodným podezřením ze spáchání trestného činu podle uvedeného článku Úmluvy, po tomto Ústavní soud uvedl, že samotná koluzní vazba je v harmonii s naší Ústavou, kdy tohoto dosáhnul prostřednictvím interpretační metody se smyslem právní úpravy.⁹²

Specifické skutečnosti, jež odůvodňují předmětnou vazbu podle § 67 písm. b) trestního řádu, jinak řečeno spíše obavu ze samotného koluzního jednání, může být i okolnost, spočívající se ve skutečnosti, že se jedná o doposud nevyslechnutého svědka, který má zvláštní postavení potud, že jeho předmětné slyšení může zásadním způsobem zvrátit předchozí výsledky řízení a tak přispět k následujícímu objasnění skutku vyřešením otázky věrohodnosti obviněného anebo poškozeného.⁹³

4.1.3. Vazba předstižná

Posledním důvodem uvedeným v předmětném ustanovení § 67 písm. c) trestního řádu je tzv. vazba předstižná, jejímž úkolem je zamezit obviněné osobě v jeho opakování trestné činnosti, pro kterou je stíhán, zabránění dokonání trestného činu, o který se obviněný pokusil, nebo vykonání trestného činu, jenž byl obviněným připravován nebo kterým hrozil. Je třeba uvést, že samotná předstižná vazba je spojena jenom s úmyslnými trestnými činy, jelikož pokud se podíváme na nedbalostní trestné činy, tak u těchto pachatelů nám chybí tzv. pachatelova touha dále pokračovat v trestné činnosti.

⁹² Viz Nález Ústavního soudu ze dne 26. dubna 1994, sp. zn. Pl. ÚS 1 /94.

⁹³ Viz Nález Ústavního soudu ze dne 15.9.1994 sp. zn. II. ÚS 138/1993 nález a usn., sv. 2, s. 45-49.

Ohledně vazby předstížené bylo Ústavním soudem uvedeno, že v situaci uvedené vazby podle § 67 písm. c) trestního řádu, je hlavním záměrem vazby zajistit osobu obviněného, u kterého je za okolností dovětku citovaného ustanovení konstatována oprávněná obava z určitých konkrétních okolností, že samotný obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.⁹⁴

4.2. Rozhodování o vazbě

Samotné vzetí do vazby podle ustanovení § 67 písm. a, b) trestního řádu je přípustné pouze pokud, jsou dány konkrétní skutečnosti odůvodňující obavu, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, v důsledku čehož se vyhne trestnímu stíhání, popř. trestu nebo bude působit na soudem doposud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro samotné trestní stíhání.

Nicméně tyto výše uvedené konkrétní skutečnosti musí být přesným, uspokojivým a racionálním podkladem pro opodstatnění zmíněné obavy, a proto je nelze vykládat v tom smyslu, že nebude-li obviněný vzat do vazby, zcela jistě např. uprchne anebo bude jakkoliv ovlivňovat svědky. Koneckonců to vychází i z interpretace slov odůvodňující obavu, jež zmiňované ustanovení pojímá. Při rozhodování o vazbě není reálné mít za to, že může dojít k naplnění požadavku jistoty, tedy konkrétních skutečností, jež zdůvodňují důvody vazby. V uvedených situacích tudíž není možno vyčkávat až do okamžiku, kdy je již jisté, že obviněný např. uprchne nebo se bude skrývat, jelikož by se již zpravidla nepodařilo zabránit předmětnému jednání. Z opačného pohledu však nemůže jít o jaké si mlhavé a určité okolnosti a skutečnosti nepodloženého podezření, z tohoto hlediska by to vedlo k neodůvodněným zásahům do samotné osobní svobody obviněného.⁹⁵

⁹⁴ Viz Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. III. ÚS 612/2006 (N 215/43 SbNU 393).

⁹⁵ Viz Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 62/1996 sv. č. 6 nález č. 74, s. 27.

4.3. Rozhodnutí o vzetí do vazby

Předmětné rozhodování o vzetí do vazby obviněné osoby je pokaždé uskutečňováno prostřednictvím soudu a to buď na samotný návrh státního zástupce anebo v předmětném řízení před soudem jako takovým.

V případě pokud se rozhoduje o vzetí do vazby již v přípravném řízení, tedy prvotním orgánem činným v trestním řízení, který má možnost hodnotit samotné důvody vazby. Pakliže uvedený policejní orgán spatřuje některé vazební důvody, poté musí předat podnět k podání návrhu na vzetí do vazby a to státnímu zástupci. Tato předmětná záležitost musí samozřejmě také zahrnovat vysvětlení, jež přesně vyjeví, jaké skutečnosti vedou k předmětným závěrům policejní orgán. Předmětný úkon je nutno vykonat bezodkladně a to vzhledem k probíhající lhůtě. Závažné vazební důvody, které byly policejním orgánem předloženy, musí státní zástupce bezodkladně přezkoumat. Následně ve svém návrhu musí přesně zdůvodnit předmětné důvody vazby podle § 67 trestního řádu a též je povinen vzít v úvahu důvody vazby obviněného podle § 68 trestního řádu. Poté se státní zástupce musí věnovat v odůvodnění shodně jako soud otázkou, zda lze realizovat smyslu i jiným opatřením. V případě, že státní zástupce dosáhne totožného názoru stejně tak jako policejní orgán tedy, že v předmětném případě jsou dány důvody vazby, tak v tom okamžiku předloží soudu návrh na vzetí do vazby, přestože samotné závěry případu policejního orgánu a státního zástupce nemusí být identické.

V rámci praxe velmi často dochází k tomu, že policejní orgán vyznačí úplně všechny možné důvody vazby ustanovené ve smyslu § 67 trestního řádu. Na toto poté musí precizně zareagovat státní zástupce, který musí provést podrobné zkoumání předmětných skutečností odůvodňující obavu, pro něž může být následně obviněný vzat do vazby, protože v praxi minimálně dochází k tomu, že by skutečně hrozily současně všechny důvody vazby podle ustanovení § 67 písm. a), b), c) trestního řádu.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývá omezením osobní svobody v trestním řízení a jeho ústavněprávní aspekty, kdy jak již bylo na začátku této práce zmíněno, jedná se o právní problematiku, která je velmi široká a rozsáhlá, stejně tak judikatura soudů, jež se předmětnými otázkami zabývá. Z tohoto uvedeného důvodu také nebylo možné ve stanoveném rozsahu předmětné práce přesně, podrobně a široce analyzovat jednotlivé varianty samotného zbavení osobní svobody.

V této diplomové práci jsem se zabýval rozebráním samotné osobní svobody a její historii, dále poté zbavením osobní svobody počínaje hlavně v zadržení, zatčení a vazbě, v rámci platné právní české úpravy.

Během této práce došlo k rozebrání a řešení otázek týkajících se možných hranic zbavení osobní svobody jedince, kdy se ve většině případů jedná o velice obtížný problém, jelikož je vždy potřeba důkladně probádat všechny možné aspekty, jež směřovaly k specifickým zásahům do osobních práv a svobod. V některých případech jsou dokonce využity takové nástroje, jež ve své podstatě naprosto opomíjejí předpoklad zákonnosti dohromady se zákazem svévole.

Samotné omezení nebo ba i zbavení osobní svobody je tedy možné provést a to pouze a jedině z příčin a takovým možným způsobem, jež přesně stanoví zákon. Použití jednotlivých zákonných ustanovení musí probíhat obzvláště rozvážně a také musí vždy přicházet pouze v situacích, když již nelze dospět jejího legitimního smyslu jinak. Z těchto uvedených písemností poté pramení základní pravidla pro používání prostředků, jež omezují vlastní osobní svobodu ze strany státu.

Celá práce je též doprovázena zákonnou úpravou podle trestního řádu a judikaturou, jež má v samotné oblasti zbavení osobní svobody hodně velký vliv.

Zároveň nelze nezmínit, že předmětná zbavení osobní svobody mají povinnost vyhovovat všem okolnostem, jež jsou přesně uvedena v ustanovení

článku 8 Listiny, avšak je také potřeba naplňovat podmínky podle ustanovení článku 5 Úmluvy. Z předmětné příčiny bylo provedeno úsilí o uskutečnění samostatných kapitol pomocí vnitrostátní právní s uvedenou Úmluvou, protože přichází ke společnému spojení křížem přes záruky lidských práv a svobod. Je potřeba také zmínit, že samotný význam předmětného článku 5 Úmluvy je vlastně spíše všeobecný, jelikož je v něm dáno místo pro vnitrostátní úpravu.

Hlavním cílem této práce byl určitý podrobnější popis zbavení osobní svobody jedince, kdy jsem usiloval o co nejuvěrohodnější vyjádření právní úpravy v rámci různých možností zbavení osobní svobody jedinců, a současně uvedení ke každému jednotlivému souboru norem poskytnout dostatečné množství judikatury, v nichž je předmětná záležitost v rámci diplomové práce řešena.

V třetí kapitole jsem se zabýval samotnými instituty zadržení a zatčení, které sami o sobě spadají do vymezeného okruhu trestního práva procesního, takže mají trestně-procesní charakter, a jejich fungování je založeno na zajišťování osob v rámci trestního řízení. Zadržení a zatčení tak znázorňují krátkodobé a jednorázové zbavení osobní svobody jednotlivce, na jehož základě přichází k samotným realizacím úkonů v rámci samotného trestního řízení, který mají význam především v zasahování do osobních svobod jednotlivců.

Je třeba také pochopit jednotlivý vývoj trestního řízení a zjistit, jak se vůbec obviněný může dostat do vazby, kdy jde vlastně o velmi rychlý způsob s ohledem na to, že jsou policejní orgány v rámci trestního řízení limitovány danými lhůtami, jež musí dodržovat. Vlastní ústavní základy, z nichž je potřeba vycházet, má nejenom vazba, ale také následující zajišťovací prostředky a samotné trestní stíhání.

Předmětná vazba není trestem, ale pouze zajišťovacím institutem, kdy tedy postrádá charakter výchovný či sankční. Při použití předmětného nástroje je potřeba vždy řešit ohledy na zásadu přiměřenosti, princip subsidiarity a důkladně zvážit poměrnost omezení svobody vůči důležitosti stíhaného trestného činu. Poté jsem rozebíral důvody vazby v rámci zákona a obsáhlé judikatury a kdy je možné obviněného vzít do vazby. Ohledně vazby

rozeznáváme útěkovou, koluzní a předstižnou vazbu. U první útěkové vazby jsou vazební důvody sděleny demonstrativně, u koluzní vazby dochází k použití kombinovaného výčtu a poslední předstižná vazba disponuje výčtem taxativním. Z předmětné příčiny je potřeba pozorovat judikaturu, jež nám jednotlivé důvody rozpracovává a objasňuje kdy a za jakých okolností má být vazba používána.

Vzhledem k využití judikatury jsem došel k závěru, že již nedochází ke zbavení osobní svobody příliš často, i když občas dojde k určitému porušení stanovených podmínek, jež určují, kdy může dojít k zásahu do osobních svobod jedinců.

Na závěr lze tedy konstatovat v rámci zjištění této diplomové práce, že v minulosti se objevovalo samotné zbavení osobní svobody jednotlivců až přespříliš, kdy se v současnosti domnívám, že již jsou takové poměry o mnoho pozitivnější, a můžeme tedy říci, že samotná lidská práva jsou hluboce opatrována jak ze strany státu, tak i obsahem lidsko-právních smluv, jež mají patrně podstatnou funkci, co se týká již několikrát zmiňované ochrany lidských práv.

Seznam použitých pramenů

Literatura

FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 952 s. ISBN 978-80-7598-307-7.

FLEGL, V.: Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR. C. H. Beck, Praha 1997, 237 s. ISBN 80-7179-149-0.

GERLOCH, A.; HŘEBEJK, J.; ZOUBEK, V. Ústavní systém České republiky. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 516 s. ISBN 978-80-7380-423-7.

GŘIVNA, Tomáš. Právo na obhajobu: teorie a praxe 21. století. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, 304 s. ISBN 978-80-7380-593-7.

HOFMANNOVÁ, Helena, ŘEPA, Karel a OTÝPKOVÁ, Laura. Lidská práva za mřížemi: ústavněprávní aspekty omezování osobní svobody. Praha: Auditorium, 2021, 338 s. ISBN 978-80-87284-87-2.

HOLLÄNDER, Pavel. Základy všeobecné státovědy. 3.vyd., (Ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2. vyd.). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 430 s. ISBN 978-80-7380-395-7.

HUSSEINI, Faisal. Listina základních práv a svobod: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2021. Beckova edice komentované zákony, 1456 s. ISBN 978-80-7400-812-2.

JELÍNEK, Jiří a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, 1358 s. ISBN 978-80-7502-395-7.

JELÍNEK, Jiří a kol.: Trestní právo procesní: podle stavu k 1.1.2022. 6.vydání. Praha: Leges, 2021, 944 s. ISBN 978-80-7502-550-0.

KLÍMA, Karel a kol. Encyklopedie ústavního práva. 1. vydání. Praha: ASPI, 2007, 776 s. ISBN 978-80-7357-295-2.

KLÍMA, Karel a kol. Komentář k Ústavě a Listině. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 1448 s. ISBN 978-80-7380-140-3.

KLÍMA, Karel. Ústavní právo. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, 812 s. ISBN 978-80-7380-606-4.

KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, 1696 s. ISBN 978-80-7400-365-3.

KRATOCHVÍL, Jan. Lidská práva v praxi obecných soudů. Praha: Leges, 2020. Teoretik, 144 s. ISBN 978-80-7502-441-1.

LANGÁŠEK, Tomáš In: WAGNEROVÁ, Eliška, ŠIMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol. Listina základních práv a svobod: Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2012, 1076 s. ISBN 978-80-7676-747-8.

MOLEK, Pavel. Základní práva. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Lidská práva, 552 s. ISBN 978-80-7598-525-5.

MULÁK, Jiří. Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2019. Teoretik, 340 s. ISBN 978-80-7502-387-2.

NOVOTNÝ, František. Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, 446 s. ISBN 978-80-7380-677-4.

NEJEDLÝ, Josef. Zákonost důkazů v trestním řízení ve světle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013. Prameny a nové proudy právní vědy, 205 s. ISBN 978-80-87146-71-2.

PAVLÍČEK, Václav a kol. Ústavní právo a státověda. 3. vydání. Praha: Leges, 2020, 1060 s. ISBN 978-80-7502-468-8.

ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, 1898 s. ISBN 978-80-7400-465-0.

VANTUCH, Pavel. Obhajoba obviněného. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy příručky pro právní praxi, 651 s. ISBN 978-80-7400-321-9.

WINTR, Jan. Principy českého ústavního práva. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), 306 s. ISBN 978-80-7380-822-8.

ZAORALOVÁ, Petra. Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze. Praha: Leges, 2018. Teoretik, 320 s. ISBN 978-80-7502-310-0.

Zákony a prameny mezinárodního práva

Listina základních práv Evropské unie, uveřejněná v Úředním věstníku Evropské unie 2012/C 326/02 ze dne 26. října 2012.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod vyhlášená sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 209/1992 Sb., v platném znění.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, v platném znění.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/48/EU ze dne 22. října 2013 o právu na přístup k obhájci v trestním řízení a řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu a o právu na informování třetí strany a o právu na komunikaci s třetími osobami a konzulárními úřady v případě zbavení osobní svobody.

Zákon č. 104/2013 Sb., zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změnách některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 57/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2000, sp. zn. 30 Cdo 1683/2000, odůvodnění rozsudku.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2004, sp. zn. 30 Cdo 203/2003, odůvodnění rozsudku.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 4. 2005, č. j. 2 Aps 2/2004-69, PV-I.

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 1/1994 ze dne 26.4.1994, nález a usnesení, sv. 5.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. dubna 1994, sp. zn. Pl. ÚS 1 /94.

Nález Ústavního soudu ze dne 15.9.1994, sp. zn. II. ÚS 138/1993, nález a usnesení, sv. 2.

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 62/1995 sv. č. 4 nález č. 78.

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 12/1995 sv. č. 3 usnesení č. 14.

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 46/1996 sv. č. 5 nález č. 43.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 62/1996 sv. č. 6 nález č. 74.

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 334/1996 sv. č. 7, usn. č. 9.

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 347/1996 sbírka nálezu a usnesení č. 9.

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 2/1997 sv. č. 8 nález č. 91.

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 219/1997 sv. č. 10 usnesení č. 4.

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 305/97 ze dne 12. 8. 1998.

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 103/1999 sv. č. 17 nález č. 17.

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 645/1999 sv. č. 18 nález č. 94.

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 257/2000 sv. č. 21 č. 18.

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 371/2000 sv. č. 19 nález č. 131.

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 63/2006 ze dne 29. 1. 2008.

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. III. ÚS 612/2006 (N 215/43 SbNU 393).

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2603/2007, bod 30, ze dne 21. 5. 2008.

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 185/14.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3700/2016 ze dne 23. 5. 2017.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 609/2022 ze dne 31. května 2022.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15.6.2005, sp. zn. 1 Ntd 14/2006, [R 35/2007 tr.].

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2006, sp. zn. 8 Tdo 572/2006, PV-I, PV-II.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 7. 2006, sp. zn. 8 Tdo 838/2006, PV-II.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 7 Tdo 1499/2014-11, odůvodnění usnesení.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2012, sp. zn. 5 Tdo 809/2012, odůvodnění usnesení.

Deklarace práv lidských a občanských. [online ze dne 08.02.2024] Dostupné na: <https://www.vlada.cz/assets/udalosti/Deklarace-prav-lidskych-a-obcanskyh.pdf>.

Zákon č. 142/1867 ř.z., o obecných právech občanů státních v královstvích a zemích v radě říšské zastoupených. [online ze dne 09.02.2024] Dostupné na: www.aspi.cz.

Provolání národního výboru 28. října 1918 k vzniku Československa. [online ze dne 09.02.2024] Dostupné na: www.moderni-dejiny.cz.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, 1966. [online ze dne 10.02.2024] Dostupné na: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinar.pakt_obc.a.polit_.prava_.pdf.

Příloha

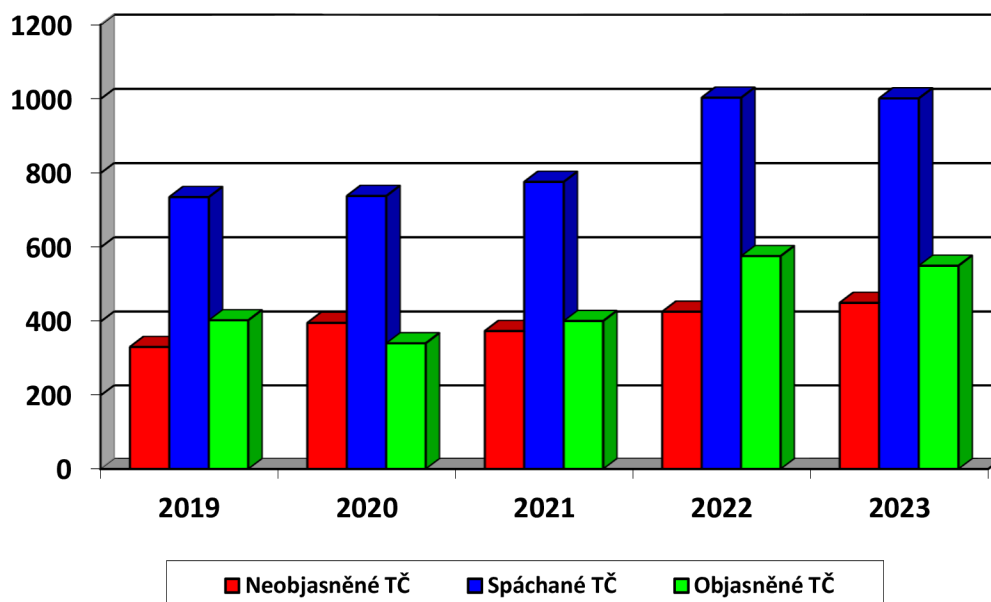
Seznam grafů

Graf č. 1 - Přehled trestných činů na OOP Kolín	II
Graf č. 2 - Protokol o zadržení dle § 76/1 trestního řádu na OOP Kolín	III
Graf č. 3 - Omezení osobní svobody dle § 76/2 trestního řádu na OOP Kolín ...	III
Graf č. 4 - Příklad k zatčení dle § 69/1 trestního řádu OOP Kolín	IV
Graf č. 5 - Protokol o zadržení obviněného dle § 75 na OOP Kolín	IV

Pro nastínění situace týkající se omezení osobní svobody jsem vytvořil několik grafů (viz příloha), znázorňujících v letech 2019-2023 „celkový nápad trestných činů“ (graf č. 1) na Obvodním oddělení Policie Kolín, kde jsou znázorněny i objasněné a neobjasněné trestné činy. Poté jsem zaznamenal (graf č. 2), který znázorňuje počty zadržených osob na Protokol o zadržení osoby podezřelé podle § 76 odst. 1 trestního řádu. Dále jsem se zaměřil na zadržení podezřelých osob, kdy je porovnáno osoby zadržené na Protokol o zadržení osoby podezřelé podle § 76 odst. 1 trestního řádu a osoby omezené na osobní svobodě jinou osobou podle § 76 odst. 2 trestního řádu na OOP Kolín (graf č. 3). V další části jsem se zabýval počtem příkazu k zatčení podle § 69 odst. 1 trestního řádu na OOP Kolín (graf č. 4). V posledním případě jsem se zabýval zadržením na Protokol o zadržení obviněného podle § 75 trestního řádu na OOP Kolín, který jsem zobrazil (graf č. 5), přičemž je zde vidět, že tento institut zadržení je ze strany policejních orgánů prováděn pouze ojediněle a v minimu případů.

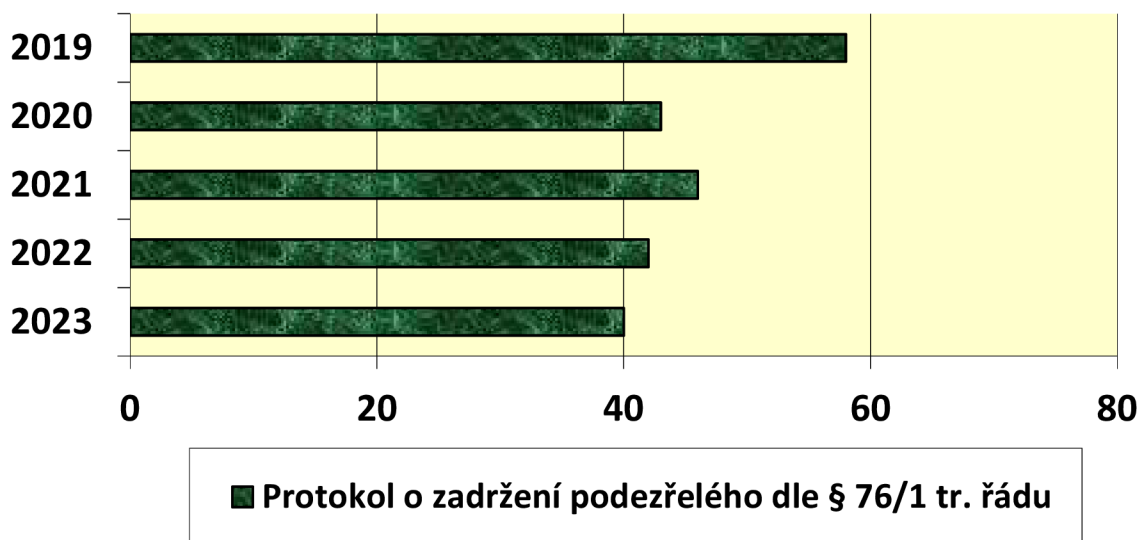
Graf č. 1

Přehled trestných činů na OOP Kolín



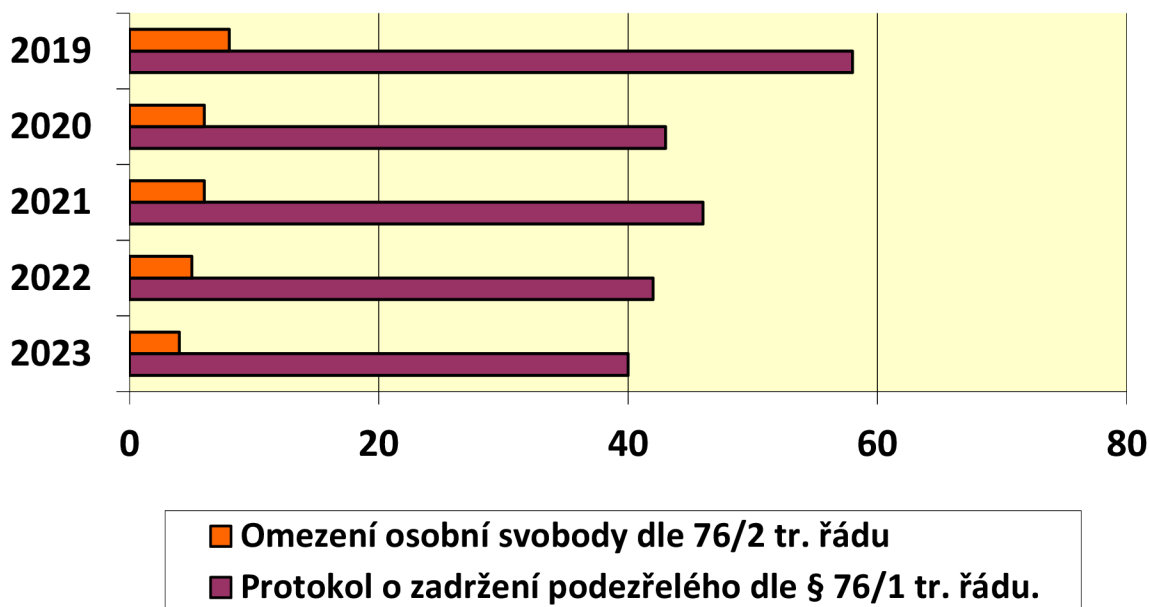
Graf č. 2

Omezení osoby na Protokol o zadržení podezřelého
podle § 76/1 trestního řádu na OOP Kolín



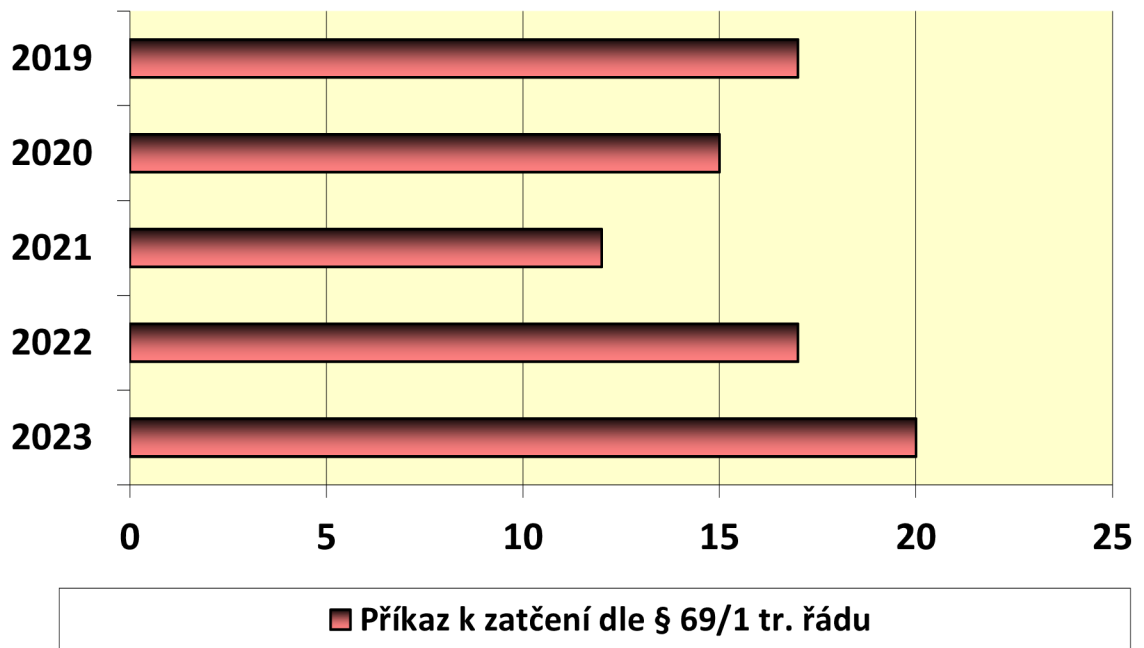
Graf č. 3

Protokol o zadržení podezřelého podle § 76/1 trestního řádu versus
omezení osobní svobody podle § 76/2 trestního řádu na OOP Kolín



Graf č. 4

Příkaz k zatčení podle § 69/1 trestního řádu na OOP Kolín



Graf č. 5

Protokol o zadržení obviněného podle § 75 na OOP Kolín

